

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

„Beproeving“ en „verzoeking“

I

In een preek over Zondag 49 H.C. heeft wijlen prof. B. Holwerda er uitvoerig op gewezen, dat men, voor een goed begrip van de derde bede van het Onze Vader, terdege de ontwikkeling van Gods heilswerk in rekening moet brengen.

Kort samengevat komt het hier op neer: bij gelegenheid van Jezus' hemelvaart en troonsbestijging werden satan en zijn aanhang voorgoed uit Gods nabijheid gebannen. Satan werd op de aarde geworpen (Op. 12 : 7, 9). Sindsdien heeft in de hemel, het ene rijkdeel, geen enkel schepsel meer toegang, dat Gods wil weerstreeft (vgl. daartegenover Job 1 : 6 v.v.; Zach. 3 : 1 v.v.; Luc. 22 : 31). Deze situatie moge nu ook verwezenlijkt worden t.a.v. het andere rijkdeel van Gods Koninkrijk, de aarde: uw wil geschiede - gelijk in de hemel, zo óók op de aarde.

Iets dergelijks doet zich o.i. nu ook voor bij de zesde bede, in de vraag om zo mogelijk gespaard te blijven voor verzoeking. Bij voorbaat wijzen we op de eigenaardige formulering, die alleen in deze bede voorkomt: **leid** ons niet in verzoeking. **God** is het die al dan niet in verzoeking **leidt**. Maar kennelijk is het **satan**, die **verzoekt**, gezien de formulering van de tweede helft: maar verlos ons van **de boze**. Enigermate vergelijkbaar is hier misschien 1 Cor. 10 : 13: en God is getrouw, die niet zal gedogen (toelaten), dat gij boven vermogen verzocht wordt....

Wij zijn gewend aan de vertaling: leid ons niet in **verzoeking**. Het oorspronkelijke, griekse woord laat echter even gemakkelijk de vertaling **beproeving** toe, en dat geldt ogenschijnlijk evenzeer van het in het O.T. gebruikte, gelijkwaardige hebreeuwse woord.

In onze taal echter hebben „verzoeken“ en „beproeven“ tegenwoordig een totaal verschillende klankkleur: „verzoeken“ wekt de gedachte van kwade opzet, „beproeven“ brengt ons een zuivere bedoeling voor de geest. De vraag hoe men in een gegeven geval dient te vertalen, is daarom voor ons afhankelijk van een andere vraag: welke opzet steekt erachter? en, in samenhang daarmee: van wie gaat de handeling uit, van God of van satan?

Daarnaast wordt het woord nog gebruikt, wanneer de ene mens den ander „op de proef stelt“ (bijv. 1 Kon. 10 : 1), en ook wanneer mensen Góð „op de proef stellen“ (bijv. Ex. 17 : 2, 7). Ook bij dit woordgebruik rijst onmiddellijk de vraag naar de doelstelling, wil men: het motief.

Gaan we nu in het O.T. de plaatsen na, waar het betreffende hebreeuwse woord (n s h) wordt gebruikt, dan doen we de verrassende ontdekking, dat dit woord nergens van **satan** wordt gebezigd, daarentegen wel van **God**. Samengevat:

God „beproeft“ Israël's stamvader (Gen. 22 : 1).

God „beproeft“ Israël (Ex. 15 : 25; 16 : 4; 20 : 20; Deut. 18 : 2, 16; 13 : 3; Richt. 2 : 22; 3 : 1, 4).

God „beproeft“ Israël's koning (2 Kron. 32 vers 31).

Uit deze opsomming valt niet af te leiden, dat God zijn „beproevingen“ beperkt tot Abraham en zijn zaad: ook Egypte ondervond Gods „beproevingen“ (maar hier op een lijn met „tekenen en wonderen“, Deut. 4 : 34; 7 : 19; 29 : 3).

Nu dienen we ons te realiseren, dat het O.T. ons een periode beschrijft, waarin God zijn volk nog als een klein, onmondig kind behandelde, maar: om het op te voeden tot een staat van volwassenheid, mondigheid. Daarom heeft Israël een paedagoog, tuchtmeester nodig (Gal. 3 : 24, 25). God stuurt zijn Zoon, Israël (Hos. 11 : 1) a.h.w. naar de eerste klas van de lagere school, om hem het nodige onderricht (thora) te geven. Israël moet immers het a b c van de Gods-dienst nog leren: het krijgt dan ook voorlopig het kort begrip der „tien woorden“ op **stenen** tafelen, en God „traint“ zijn volk in de eerste beginselen van de Gods-dienst door de „voorbeelden“, de plaatjes bij de tekst, het „prentboek“ der offeranden en andere ceremonieën der thora (vgl. H.C. Zondag 6, vr. en antw. 19; N.G.B. art. 25). Hij voedde Israël op als een vader zijn kind.

Het komt ons voor, dat God nu ook de „beproeving“ bij Israël in dienst stelde van zijn opvoeding.

Ouders die bezig zijn met de opvoeding van hun kinderen, staat als uiteindelijk doel voor ogen: hun kinderen tot volwassenheid, mondigheid, zelfstandigheid te brengen. Juist vanwege dat doel, moeten ze soms hun kinderen „beproeven“, op de proef stellen. Al heel jong prenten zij hun bijv. in: je mag wel buiten spelen, maar denk erom: op het trottoir blijven - niet op de rijweg komen. Dan komt er een dag, dat ze hun kind gaan „beproeven“. D.w.z.: ze laten het alléén naar buiten gaan - tenminste dat dént het. Maar vader en moeder houden het voorlopig goed in de gaten! Ze willen weten: heeft ons kind zijn „les“ geleerd, heeft het iets begrepen van mogelijk gevaar, is het gehoorzaam, doet het wat hem gezegd is? Om dat aan de weet te komen, moet je je kind wel eens alleen laten, zijn eigen gang laten gaan, op eigen benen laten staan.

Nu, zo liet de HERE eens Hizkia alleen, liet Hij hem zijn eigen gang gaan, toen het gezantschap van Babel kwam, om naar het wonderteken (!) dat in het land geschied was, te informeren. Toen verliet God Hizkia om hem te „beproeven“, op de proef te stellen (2 Kron. 32 : 31).

Zo heeft Hij eens Abraham beproefd, wel om te zien of deze man, die voorheen de afgoden diende (Joz. 24 : 15), na jaren van indringend privé-onderwijs het a b c van de Gods-dienst had geleerd. Nu, Abraham kende zijn les (vgl. Hebr. 11 : 17 v.v.!).

Zo beproefde Hij Israël, reeds in het begin van zijn volksbestaan, toen het voor het eerst op eigen wieden dreef (vgl. de beeldspraak van Ex. 19 : 4; Deut. 32 : 11), onmiddellijk na

Redactieleden:
Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:
J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Medewerkers:
Ds. H. Amelink, Langerak
Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Diemen
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Bilthoven
Ds. C. Vonk, Schiedam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw“:
adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:
Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Abonnementsprijs
f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

de wondertekenen (!) in Egypte en bij de Rode Zee. Daar ook, aan de andere zijde van de Rode Zee, begon Hij hun meteen ook Zijn geboden en inzettingen te geven (Ex. 15 : 25). Daar ook maakten zij meteen kennis met Gods onderricht (thora, Ex. 16 : 4). Gods onderricht en Gods beproeving verraden o.i. een nauwe samenhang.

God „beproefde“ Abraham en zijn zaad. Waarom? Met welk motief? We wezen er al op in het voorgaande. Maar we kunnen de Schrift zelf het antwoord laten geven. Want in verreweg de meeste gevallen wordt Gods motief uitdrukkelijk genoemd. Samenvattend vinden we deze motivering:

— teneinde te weten te komen wat er in hun hart was;

— of ze al dan niet wilden wandelen naar zijn thora;

— of ze de weg des HEREN wilden houden, door daarop te wandelen;

— of ze zouden luisteren naar de geboden, die de HERE hun door de dienst van Mozes had geboden;

— of ze de HERE hun God lief hadden met hun ganse hart en met hun ganse ziel!

Daar gaat het God dus om, als Hij Abraham en zijn zaad beproeft, in de O.T.-bedeling. Weer blijkt de samenhang tussen „onderricht“ en „beproeving“. Israël, Gods „zoon“, moet leren, moet volwassen, mondig, zelfstandig worden. Het moet de kinderschoenen ontwasen, het moet de paedagoog kunnen missen straks: de wet, de thora, Gods onderricht moet in hun **hart** geschreven staan. Daar werkt God ten tijde van de oude bedeling naar toe. Daartoe bedient Hij zich van het middel der „beproeving“!

E. R. Postma

Hiërarchie

Alle gereformeerden zijn tegen de hiërarchie in de kerk.

Ze zijn er zelfs fel tegen.

Er zijn dan ook al heel veel scheldkanonades op afgevuurd.

En terecht.

Want de hiërarchie is zonder meer een dodelijk gevaar voor de kerk. Door de goddeloze hiërarchische kerkregering, men kan het zeggen zonder zich aan overdrijving schuldig te maken, is in de loop der eeuwen een zéé van rampen over de kerk uitgestort.

Ook in ons land.

Met name in de vorige eeuw.

Want het is vooral de hiërarchie geweest die in de oude gereformeerde kerken in ons land ontzaglijke verwoestingen heeft aangericht. Zij is er de oorzaak van geworden dat alle mogelijke ketterijen ongehinderd in de kerk konden worden gepropageerd. Zij was er ook oorzaak van dat de Geref. Kerken werden uiteengeslagen en zo hun greep op het volksleven voor een groot deel hebben verspeeld.

Ja we zijn tegen de hiërarchie.

Maar **kennen** we haar wel goed?

Het zou niet de eerste keer zijn in de kerkgeschiedenis dat in een kerk voor een ketterij, een zonde werd gewaarschuwd, terwijl men die niet eens goed, grondig kende.

Of, erger nog, er zelf slachtoffer van was, ja, de waarschuwing er tegen tegelijk ook een openbaring daarvan was!

Ook ten aanzien van de zonde der hiërarchie kan het voorkomen en komt het voor, dat men de geestelijke wortel ervan niet kent.

Men heeft dan wel oog voor enkele duidelijke vormen daarvan. Voor de hiërarchie zoals ze zich zichtbaar, brutaal, in een bepaalde kerkelijke organisatie heeft belichaamd. Maar men heeft geen duidelijk besef van de kern, het wezenlijke van dit kerkverwoestende kwaad. Men heeft er met name geen notie van dat de hiërarchie zich in vele gedaanten kan vertonen en zich ook en zelfs dikwijls kan camoufleren.

Om dit nog wat concreter te zeggen: men kent de hiërarchie zoals deze zich vertoont in de pauselijke kerkregering. En die waarin een synode het „hoogste bestuur” van de kerk is. Men toont heftig tegen deze „stelsels van kerkregering”. En men meent dat als men dat trouw doet men goed anti-hiërarchisch is en het gevaar der hiërarchie heeft bezworen. Maar ondanks alle goede woorden kent men de **wortel** van dit kwaad niet. Als het niet om een zo gevaarlijke zaak ging zou men kunnen spreken van een „beminnelijke naieveteit” ten aanzien van dit kwaad.

Zal men de hiërarchie werkelijk leren kennen en principiëel overwinnen dan moet men scherper en vooral meer geestelijk en dus dieper zien. En men zal ook andere en betere wapens in de strijd tegen deze vijand moeten hanteren, dan een afwijzend woord of een zuivering van kerkelijke verordeningen.

* * *

Waar gaat het dan om in de hiërarchie?

In een analyse van dit kwaad heeft dr. Kuyper eens opgemerkt dat het wezen ervan hierin bestaat dat de kerk zelfstandig geregeerd wordt door een „geestelijke stand”.

Of, om het wat populairder te zeggen, „dat de hoogheid in de kerk bij de predikanten” berust. Of deze „dominees” of „geestelijken” door de gemeente gekozen of van boven af over de kudde aangesteld worden, doet hieraan niets af of toe.

Dat het er met de hiërarchie zo voorstaat wijst het woord zelf reeds uit.

Het hangt namelijk samen met het griekse woord **hiëroi**, dat zoiets als heilige priesters betekent. En het woord hiërarchie doelt dan

op de heerschappij van die heilige priesters in het georganiseerde godsdienstige leven.

In de oude kerk stelde men ten aanzien van hen, die in de kerk zouden regeren de eis, dat ze inderdaad heiligen zouden zijn, mannen, die heiliger waren dan het „gewone volk”. Ze moesten uitblinken boven de „leken” in heiligen zin, hoger zedelijkheid, enz. Vandaar dat men hun b.v. het coelibaat oplegde.

Na de grote reformatie verdween in de protestantse kerken de kaste van die bijzondere „heiligen”. De eis van bijzondere heiligheid verviel. Het coelibaat werd afgeschaft.

Maar de begeerte om macht te oefenen in de kerk bleef en zette zich ook om in de daad! Nu zocht men het in het „ambt”. Dat „ambt” werd hemelhoog verheven. Men concentreerde in dat ambt alle macht. Terwijl men de schijn bewaarde, kregen de dragers van dat „ambt” in feite alle touwtjes in handen.

Onder de mannen van het „ambt” namen al heel gauw speciaal de dienaren des Woords de eerste plaats in. Ouderlingen en diakenen waren reeds spoedig weinig betekende, onbeduidende verschijningen. Vaak waren ze met hun eigen figuur verlegen. Ze werden een soort slippendragers van de dominés, figuranten voor lagere diensten: wassen neuzen om het spel compleet te maken. De **dominocratie** ontstond.

In schijn had men nog een presbyteriale kerkregering.

In wezen was de domine alles.

Hij was de 1 en de ouderlingen en diakenen vormden de nullen, die achter dat getal werden geplaatst en die één al groter maakten.

* * *

De situatie zoals deze op de boven gegeven wijze werd getekend vond men ten volle in de Nederlandse Hervormde Kerk van de vorige eeuw.

Een predikant werd daar bevestigd zonder dat hij verplicht was bepaalde vragen te beantwoorden.

Hij werd dus aan de gemeente vastgemaakt zonder aan iets bepaalds vast gemaakt te zijn of zichzelf vast te maken.

Hij mocht voorts wettelijk als evangelie verkondigen, wat **voor hem** evangelie was, zelfs het betoog dat Jezus nooit heeft bestaan!

Hij mocht verder dopen en Avondmaal vieren net zoals hij dat verkoos. Aan geen formulieren en vragen was hij daarbij gebonden.

Bovendien was in de reglementen het volgende gedeclareerd: „Bij de leiding der Godsdienstoefeningen gaan de predikanten, zowel in het algemeen als in het bijzonder, met betrekking tot het gebruik van de Heidelbergse Catechismus, de Liturgische Schriften, „de vragen bij de voorbereiding tot het Avondmaal”, de Psalmen en de Gezangen, naar eigen oordeel (!) te rade met de Godsdienstige behoeften (!) hunner Gemeenten”.

Dit wil zeggen: er was daarin een consequente wettiging van de wetteloosheid. De gemeenten waren ook in dit opzicht geheel aan de wil en de gril van de domine overgeliefert.

En ten slotte: ook als voorzitter van de kerkeraad had de predikant een enorme macht. Hij kon elk voorstel dat hem niet aanstond **niet** in behandeling brengen.

Of hij maakte als de gang van zaken hem niet naar de zin was van een zaak een geschil”. Daardoor bewerkte de domine, dat de behandeling van een aanhangige zaak voorschijns niet kon doorgaan, omdat de gehele kwestie op die wijze aan het classicaal bestuur werd geëndosseerd.

Zo was dus in de Ned. Herv. Kerk van de vorige eeuw de hiërarchie ten top gevoerd.

Neen, zij bestond niet in eerster instantie in de hiërarchie van de kerkelijke **besturen**. In de hiërarchie van het classicaal, provinciaal en synodale bestuur. Zij was vóór alles de hiërarchie van de almachtige ambtsdrager, de hiërarchie van de predikant, de **dominocratie**.

Deze dominocratie was zoals we vernamen precies gereguleerd.

Maar zij kon óók ongereguleerd zijn.

Daarover moeten we ook nog wat zeggen.

C.V.

Kerkelijk Leven

Appèl-dwang = Synodocratie!

Herhaaldelijk kwam en komt men in onze kerken de gedachte tegen dat iemand, die het niet eens is met een besluit van de kerkeraad, verplicht zou zijn een bezwaarschrift in te dienen bij de classis. Of dat iemand, die het niet eens is met een besluit van een meerdere vergadering schuldig zou wezen zich met een bezwaarschrift te wenden tot de nog meerdere vergadering.

We vernamen onlangs en hebben — opdat niemand zegge dat we op geruchten afgaan, delen we dat mee we hebben de stukken gelezen dat een kerkeraad uitsprak het wel te willen dragen dat zijn predikant bezwaard was over de kerkelijke bejegening van ds. A. van der Ziel, maar de raad stelde daarbij de vraag of deze predikant nu ook voornemens was een bezwaarschrift in te dienen?

De vraag gaat er blijkbaar vanuit dat zulks op z'n minst behoorlijk is. Plicht.

De vraag is echter waarop men dit „behoorlijk” grondt. Op de kerkorde? Op artikel 31? Dan is dat, dunkt me een wankle grond. Artikel 31 zegt dat indien iemand zichzelf beklagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, hij zich op een meerdere vergadering mag beroepen. Let wel: als hij zichzelf verongelijkt acht. Zichzelf. Hier wordt niet gesproken over het geval dat iemand een ander verongelijkt acht. En bovendien wordt niet gezegd dat zo iemand in dat, hem zelf betreffende, geval zich beroepen moet op de meerdere vergadering. Het mag. Maar het hoeft niet. Ja, zo wordt dan gezegd, maar als hij zich niet tot de meerdere vergadering wendt, dan moet hij in alle talen zwijgen. Waar staat dat? Waar wordt dat geboden? Waar wordt het een kerklid verboden hardop onrecht onrecht te noemen? Waarom zou een kerklid niet mogen blijven zeggen tot zijn kerkeraad: u hebt mij verongelijkt? Waar staat dat een kerkeraad in dat geval zou moeten zeggen: alles goed en wel, maar dan behoort u een bezwaarschrift in te dienen bij de classis en uw mond te houden en anders...? Waarom zou een kerklid net zo niet mogen zeggen: die en die broeder is verongelijkt? Of iemand in zo'n geval naar de classis gaan zal is zijn zaak. Het mag. Maar het hoeft niet. Of hij het doet daarover beslist hij. En niemand anders. Ook de kerkeraad niet. En zeker niet met dwang en tucht. En dat zelfde geldt ook t.a.v. besluiten van een meerdere vergadering.

Na de synode van Assen 1926 die dr. J. G. Geelkerken over de hoofden van zijn eigen kerkeraadsleden heen schorste en afzette, die daarna ook ouderlingen van Amsterdam schorste hebben dr. S. Greijdanus, dr. Jan van Lonkhuyzen en dr. W. A. van Es hardop gezegd en geschreven: dat is in strijd met de kerkorde artikel 79. Toen het nieuwe kerkrecht in 1938 slachtoffers maak'te in de classis Drachten hebben dr. S. Greijdanus, dr. K. Schilder hardop gezegd en geschreven: dat is onrecht, in strijd met de kerkorde. Waar en wanneer heeft men toen tot deze mannen gezegd: alles goed en wel, maar nu moet u

een bezwaarschrift indienen, vervolgens uw mond stil en uw pen droog houden en anders.....?

Nooit.

Gelukkig maar ook.

Want doordat deze mannen op tijd, publiek, duidelijk en hardop gesproken hebben in 1926 en in 1938 waren we in 1943 en daarna wakker en weerbaar. Onderkenden we op tijd de hiërarchie en de synodocratie. Men wist in de oude bedeling veel, maar niet van appèl-dwang.

De zaak heeft ook een rol gespeeld in de procedure van ds. A. van der Ziel. In de eerste vermaning, die de kerkeraad tot hem richtte, wordt ook gezegd dat het feit dat hij ondanks de besluiten van de kerkeraad om niet met de synodale kerkeraad samen te spreken, enkele malen een onderhoud had met de deputatie(s) van de synodale raad in strijd was met o.a. artikel 31. Dat betekende dat ds. A. van der Ziel, die het met het weigerend besluit van zijn kerkeraad niet eens was, zich daarom tot de classis had behoren te wenden met een bezwaarschrift.

Waarom?

Ds. Van der Ziel beklagde zich niet dat hij door het besluit van zijn kerkeraad verongelijkt was. Hij heeft dat besluit ook voor vast en bondig gehouden. Hij kon moeilijk anders. De kerkeraad weigerde samen te spreken. Dus sprak de kerkeraad niet samen. Ds. Van der Ziel heeft nooit gezegd: en nu ben ik de kerkeraad en in mij spreekt de kerkeraad wèl samen. Hij heeft zelfs nooit „samen gesproken”. Hij heeft enkele malen contact met de synodale kerkeraad gehad om de weg te banen dat er van synodale kant een aannemelijker verzoek tot samenspreking zou komen.

Hij ging niet naar de classis.

En dat feit dat hij geen gravamen indiende is hem tot en met de generale synode zwaar aangerekend. En wordt hem nog door ds. D. van Dijk in de kerkbode van Groningen, Friesland en Drente als een groot kwaad voorgehouden (3 april 1965). Ds. Van Dijk heeft betere dagen gehad. Men leze nog eens het slotwoord door hem gesproken op de amersfoortse synode 1948. En anders leze men de recensie van ds. Van der Ziels laatste appèl, in het Geref. Gezinsblad van 3 april.

Maar denkt men wel eens goed na over de konsekventies van deze gravamen en appèl-dwang?

Gesteld eens dat ds. A. van der Ziel een gravamen had ingediend tegen het besluit van zijn kerkeraad niet in te gaan op dat bepaalde verzoek van de synodale kerkeraad om samen te spreken.

Dan waren er twee mogelijkheden geweest. of eigenlijk drie. Maar de derde laten we voorlopig buiten beschouwing. We houden het bij twee.

1. De classis had kunnen uitspreken dat ds. Van der Ziel ongelijk had, en dat de kerkeraad terecht het verzoek tot samenspreking afwees. Dan was — althans naar de onder ons gangbare praktijk, ik zeg niet: volgens artikel 31 — de weg en op het standpunt van de appèl-dwang de plicht van ds. Van der Ziel geweest door te procederen tot de generale synode.

2. De classis had kunnen uitspreken: ds. Van der Ziel heeft gelijk en de kerkeraad had ongelijk, deze laatste had op het synodale verzoek tot samenspreken behoren in te gaan. En de raad van Groningen Zuid had dan óf deze uitspraak van de classis dienen te ratificeren en dus moeten gaan samenspreken óf dit classisbesluit moeten verwerpen met de plicht om in beroep te gaan bij de particuliere en eventueel bij de generale synode.

Maar en in geval 1 en in geval 2 zou de uiteindelijke beslissing: samenspreken in Groningen of niet gevallen zijn op de classis, de particuliere of de generale synode. En indien de kerkeraad zich bij een uitspraak: Ge

behoort in Groningen samen te spreken NIET zou hebben neergelegd zou dit volgens de eigen logica van dit allernieuwste kerkrecht hebben moeten leiden tot een breuk in het kerkverband.

Doch de zaak is dat over de vraag of een kerkeraad in Groningen of waar dan ook, al of niet samenspreken zal met de raad der synodale kerk de beslissing valt in Groningen en bij de kerkeraad. Daar heeft de classis, de particuliere, de generale synode NIETS mee te maken. Hier heeft men te denken aan artikel 30 van de kerkorde. Dat n.l. de meerdere vergadering slechts over tweederhande zaken zal handelen. Te weten: a) over zaken, die in de mindere vergadering niet afgehandeld kunnen worden; b) over hetgeen tot de kerken der meerdere vergadering in 't gemeen behoort.

Nu is het duidelijk dat de vraag of men in Groningen, Kampen of Babyloniënbroek met de synodalen samenspreken zal geen zaak die behoort tot de kerken in 't gemeen. Dat is een zaak van Groningen, Kampen of Babyloniënbroek, welke plaats u overigens in het jaarboekje niet vindt.

En het is een zaak die in Groningen Zuid was afgedaan. Er was een duidelijk besluit.

M.a.w. Een classis Groningen, een particuliere, een generale synode mocht zich niet eens met die zaak bemoeien. En als ds. Van der Ziel een bezwaarschrift tegen het besluit van zijn kerkeraad om niet met de synodalen samen te spreken zou hebben ingediend dan zou die classis hem niet gelijk en de kerkeraad ongelijk hebben moeten geven of omgekeerd, maar de classis had behoren te zeggen: dit bezwaarschrift hóórt hier niet. Want de zaak waarover dit bezwaarschrift handelt is een zaak die Groningen Zuid afdoen kan en afgedaan heeft, bovendien een zaak die niet tot de kerken in het gemeen behoort. De appelant, ds. Van der Ziel, moet artikel 31 niet misbruiken om ons te verleiden ons te bemoeien met zaken die we naar artikel 30 niet mogen behandelen.

De eis die de Groningse kerkeraad aan ds. Van der Ziel stelde om in appèl te gaan bij de classis naar artikel 31 is niet alleen met artikel 31 zelve in strijd (ds. Van der Ziel beklagde zich immers niet: ik ben verongelijkt; en artikel 31 spreekt in dat geval van mogen en niet van moeten), maar ook in strijd met artikel 30 van de kerkorde. Immers de kerkeraad zelve had hier beslist, de zaak afgedaan en hij alleen mocht die afdoen.

En elke meerdere vergadering die ds. Van der Ziel veroordeelde om het feit dat hij niet in appèl ging over deze zaak handelde ook tegen artikel 31 en vooral tegen artikel 30 k.o.

Hier is synodocratie.

Want via een ongerechtvaardigde appèl-dwang brengt men zaken, die uitsluitend tot de kerkeraad behoren, op de meerdere vergadering.

En men onthoude: gravamen- en appèl-dwang voert tot synodocratie.

Degenen die alzo eisen, schrijven, spreken, onderwijzen doen dat — ongetwijfeld onbedoeld maar in feite — omdat zij in een synodalistische fuik zitten.

Dat is en was niet vrijgemaakt.

Men zal verstaan dat ik me niet verplicht acht nu bezwaarschriften te schrijven.

Net zo min als Greijdanus, Van Lonkhuyzen, Van Es na 1926; als Greijdanus en Schilder (K.) na 1938. Maar ik zeg: het is onrecht, strijdig met de k.o., synodalistisch en synodocratisch.

En daar zijn we niet voor vrijgemaakt.

We moeten de vrijmaking niet slechts met de mond prijzen, maar vrijgemaakt zijn.

Of niet soms?

Het zijn niet allen koks die lange messen dragen

Opnieuw zijn twee predikanten uit onze kerken heengegaan om zich te voegen bij de

TE BERDE

Wie in deze lentetijd er op uittrekt en één van die schone bloesemtochten maakt, die het Hollands riviergebied zo rijk is, zal licht het stadje Vianen op zijn weg vinden.

Gelegen aan de Lek, even ten Zuiden van Utrecht, is Vianen een schitterend uitgangspunt voor een interessante trip. Maar ik mag U dan toch verzoeken om even wat langer in Vianen te vertoeven, om het stadje te bekijken en zijn oude gebouwen te bezichtigen. Vianen bezit tal van historische monumenten, die een gereede aanleiding vormen om de gedachten te doen vermenigvuldigen.

Het stadhuis is zeer bezienswaardig: een laatgotische bouwstijl met een opmerkelijke kanteengevel van Namense zandsteen; en op deze gevel het kleurrijke wapen van Vianen zelf, met de wapenspreuk Audi alterem partem (Hoor de andere partij), en tevens de wapens van de vroegere heren van Vianen en die van de oude schoutambten.

De Grote Kerk is naar mijn smaak een schitterend bouwwerk, dat gekenmerkt wordt door twee eigenschappen: eenvoud en evenwichtigheid. Heel mooi! Ook het interieur van de kerk is ten volle een bezichtiging waard. Het oog wordt getroffen door een fraaie herenbank, met daarboven twee wapens en de merkwaardige spreuk in het Spaans „antes muerto que metado” hetgeen betekent „liever dood dan anders”. Het is de oude wapenspreuk van de Brederodes, die zij plachten te gebruiken in hun verzet tegen de overheersing van de Spanjaarden. Het stamslot van de Brederodes lag in Vianen, en de Brederodes waren souverain Heer van Vianen.

Het best bekend uit de vaderlandse geschiedenis is Hendrik van Brederode, de grote Geus, de leider van het Verbond der Edelen, die in 1565 het smeekschrift aanbodde aan de Landvoogdes. Een wonderlijk heerschap moet hij geweest zijn: een wilde vent.

Tot op heden is deze Hendrik van Brederode een omstreden figuur. Groen van Prinsterer gaf in zijn handboek de volgende karakterisering: „hoog van afkomst, middelmatig in bekwaamheid, los van zeden en karakter”. Deze weinig vlijende typering wekte de verontwaardiging op van een tijdgenoot van Groen, M. C. van Hall, die zich dan ook opmaakte om zijn stadgenoot — want ook van Hall stamde uit Vianen — te verdedigen, en Brederode voorstelde als „mede-grondlegger der Nederlandsche vrijheid”.

Een interessante discussie ontstond tussen Groen en Van Hall, waarbij Groen als overwinnaar te voorschijn kwam: de niet-historicus Van Hall kon natuurlijk niet op tegen de uiterst kundige historicus en archivaris van de Oranjes, Groen. Overigens is het laatste woord over deze Hendrik van Brederode zeker nog niet gezegd. Het archief van Brederode bevindt zich in Duitsland en vormt een nog haast onontgonnen terrein.

We noemden hierboven M. C. van Hall. Hij was de vader van Floris Adriaan van Hall, in de vorige eeuw de leider der conservatieve fractie in de Tweede Kamer, de tegenspeler van Thornebecke. Een andere zoon was Anne Maurits Cornelis van Hall, die zich de erenaam verworven heeft van Advocaat der Afgescheidenen.

In deze Anne Maurits Cornelis en diens vrouw Suze van Schermbeek ontmoeten wij één der nobelste christenen uit onze vaderlandse kerkgeschiedenis. In hun korte leven hebben beiden alles wat zij bezaten opgeofferd voor de dienst van hun God.

In zijn studententijd was Anne Maurits Cornelis in contact gekomen met het Reveil, later is hij met zijn vrouw toegetreden tot de Afgescheidenen. Zoiets stond in die dagen gelijk aan een ziekte, aan melaatsheid. Anne Maurits van Hall was de eerste advocaat, die de verdediging op zich nam van de Afgescheidenen, eerst voor de rechtbank van Arnhem, en daarna voor het Hof in Den Haag.

In 1838, 30 jaar oud, stierf Anne Maurits. Zijn vrouw Suze — 21 jaar — en drie kleine kinderen bleven achter in een wereld vol van onbegrip en vijandschap. Zeven jaar nadien stierf ook Suze, aan dezelfde ziekte, waaraan ook haar man was gestorven. De tering, zeiden ze vroeger.

En wist U, dat de huidige burgemeester van Amsterdam een achterkleinzoon is van deze zelfde Anne Maurits en Suze? v. O.

P.S. Indien U plannen mocht hebben om van woon- en werkkring te veranderen, denkt U dan ook eens aan Vianen! Onze vrijgemaakte kerk daar kan U heel goed gebruiken. De scriba van deze kerk is van harte bereid U alle mogelijke informaties te geven.

synodale kerken: ds. C. van Ommen van Hattem en ds. G. Lievaart van Onnen (Gr.). Naar aanleiding van het heengaan van ds. Van Ommen schrijft mr. Van Zwieten in Contact van 17 april 1965 een lang artikel onder het opschrift: „Al weer een”. Het begint aldus:

„Eind maart 1965 meldde de krant, dat ook ds. C. van Ommen van Hattem zich van de vrijgemaakte kerk had losgemaakt. Dat geschiedde na het einde van een lange en dodelijk vermoeiende strijd tegen kerkelijk onrecht, dat de vrijgemaakte kerken verwoest, maar niettemin door het synodocratie van de

Rotterdamse conferentie als zegenrijk wordt bestempeld”.

Hetgeen dan verder volgt stelt niet in het licht wat broeder Van Zwieten beweert: dat ds. Van Ommen ging „na het einde van een lange en dodelijk vermoeiende strijd tegen kerkelijk onrecht”.

We achten het onze roeping niet de gebeurtenissen in Hattem te tekenen. We oordelen ook ds. Van Ommen niet. Hij staat en valt zijn eigen Heer. Maar niet onbekend met de situatie in Hattem zeggen we: dit is een mistekening. We bedoelen: die „lange” en „dodelijk vermoeiende” strijd. Zó was het niet.

G. Visee

Mogen en moeten onze kinderen deelnemen aan het avondmaal des Heren

VIII

Naschrift

Met bekwame spoed heeft ds. D. K. Wielenga ingehaakt op het onderwerp van onze artikelen. Let wel: ik schrijf niet op onze artikelen. Dat zou moeilijk gekund hebben op het moment waarop hij naar de pen of naar het toetsenbord van de schrijfmachine greep. Immers toen hij dat deed waren pas twee van de zes artikelen verschenen. Maar daarom schreef ik: ds. D. K. Wielenga heeft ingehaakt op het onderwerp van onze artikelen. Hij publiceerde daarover een artikel in De Schaapskooi van 20 maart 1965: „Belijdenis van de Gereformeerde Religie doen”. En hij herinnert aan artikel 61 van de kerkenorde. Dat artikel luidt:

„Men zal niemand ten avondmaal des Heren toelaten dan die naar de gewoone der kerk, tot dewelke hij zich voegt, belijdenis der gereformeerde religie gedaan heeft, mitsgaders hebbende getuigenis eens vromen wandels zonder welke ook diegenen, die uit andere kerken komen, niet zullen toegelaten worden”.

Ds. Wielenga zegt daarbij: „Ik beperk mij tot dit artikel alleen, omdat we aan het zelve allen ons verbonden hebben te onderhouden”. Hij merkt voorts op dat het interessant is te weten hoe het in vroeger en later tijd toeging in vreemde landen en onder vreemde volken. „Maar we hebben ons verbonden te onderhouden de kerkenorde van Dordrecht, dezelve een en andermaal gewijzigd. Houden we ons dus aan de huidige tekst van art. 61 K.O.”.

We willen daarover iets opmerken.

Over de vraag of we ons gebonden hebben en dus gebonden zijn aan het huidige artikel 61 van de kerkorde valt tussen ons geen verschil. De zaak is een andere. Namelijk of de zaak die ons bezig houdt, de vraag of onze huidige praktijk goed en recht, d.w.z. schriftuurlijk is. Ds. Wielenga wijst er op dat de dordtse kerkorde een en andermaal gewijzigd is. Dat wettigt dus de vraag of misschien ook artikel 61 op de helling moet? Het stellen van die vraag is toch zeker geoorloofd? De kerkorde is toch niet een onveranderlijke grootheid? In de mogelijkheid van verandering hebben de kerken zelf voorzien in artikel 86: „Deze artikelen, die wettelijke ordening der kerk aangaande, zijn alzo gesteld en aangenomen met kerken accoord dat zij (zo het profijt der kerken het anders vereiste) veranderd, vermeerderd of verminderd mogen en behoren te worden”. Dit artikel zegt zelfs dat de kerkorde als het profijt der kerken het vereist, veranderd behoort te worden. En dat betekent dat de vraag of de kinderen moeten en mogen deelnemen aan het avondmaal niet met een beroep op artikel 61 van de kerkorde is afgedaan. Want dat artikel is niet onveranderlijk. Of het veranderd zou moeten

worden, dat is een vraag waarop we het antwoord moeten vinden in de Schrift.

Ten tweede: de betekenis van artikel 61 k.o. wordt eerst duidelijk uit de historie. Ds. Wielenga kan daar nu wel wat kleinerend over spreken, maar in zijn artikel in De Schaapskooi van 20 maart geeft hij het woord aan ds. Joh. Jansen, dr. H. Bouwman en dr. M. B. van 't Veer en in de citaten komt de geschiedenis aan het woord. Niet alleen de nederlandse kerkgeschiedenis, maar ook de geschiedenis van... vreemde, buitenlandse kerken. Hij zou ook nog kunnen hebben wijzen op de artikelen door prof. dr. F. L. Rutgers gepubliceerd in De Heraut van 1877 en 1878 waarin deze brede historische uiteenzettingen geeft. Wel een bewijs dat deze mannen het getuigenis der historie van hoog belang vonden voor het verstaan van de kerkorde en de historisch gegroeide praktijk in deze.

In de derde plaats: Artikel 61 onderscheidt tweeërlei toelating tot het avondmaal. Te weten die van mensen die zich voor het eerst tot de dis des Heren willen begeven in de kerk van hun woonplaats. En — dat is het andere geval — hoe te handelen is met mensen, die van elders komen.

Daarop ziet wat in het slot van artikel 61 staat: dat ook degenen, die uit andere kerken komen niet zullen toegelaten worden „het getuigenis eens vromen wandels”. Met deze laatste categorie worden niet bedoeld mensen, die van rooms of luthers gereformeerd willen worden en in die zin „uit andere kerken komen”, maar deze woorden zien op christenen, die uit de Gereformeerde kerk van A overkomen, door verhuizing, naar de Gereformeerde kerk van B. Zij dienen van de kerk van vertrek, dus van de gemeente van A een goed getuigenis, m.a.w. een attestatie, mede te brengen aleeze in de kerk van A toegelaten worden tot het avondmaal. De eerste in dit artikel genoemde personen zijn mensen, die reeds in de plaats waar de kerk „tot welke zij zich voegen” woonachtig waren en nu daar voor de eerste maal ten avondmaal willen gaan.

Wie worden hier precies bedoeld?

Doopleden der kerk, die voor de eerste keer ten avondmaal begeren te gaan? Zelf heb ik dat altoos gemeend. Doch daaraan begint bij mij twijfel te rijzen. Immers er wordt hier gesproken over personen, „die zich tot de kerk voegen” en het is voor mij zeer de vraag of dat wel ziet op doopleden der kerk. Immers deze voegen zich niet bij de kerk wanneer zij ten avondmaal gaan, maar zij behoren reeds door de doop tot die gemeente: zij zijn „als lidmaten van Christus' gemeente” gedoopt.

Dat de kinderen der gemeente volledige leden der kerk zijn stond in de dagen toen onze kerkenorde ontstond vast. En wordt ook in de belijdenissen der kerk en in de formulieren, voor de doop b.v., nadrukkelijk ge-

Inhoud „Opbouw”

„Beproeving” en „verzoeking”	E.R.P.
Hiërarchie	C.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Te Berde	v.O.
Mogen en moeten onze kinderen deelnemen aan het avondmaal des Heren	G.V.
De Waldenzen in de 18e eeuw	P.G.
Geen antwoord!	J.M.
Persschouw	
Kerknieuws	

steld. En daarom ben ik van mening dat het eerste lid van artikel 61 niet ziet op de toelating van doopleden tot het avondmaal, maar op personen van buiten de kerk — rooms en sectariërs — die zich tot de tot reformatie gekomen, de Gereformeerde kerk willen voegen. Deze en dergelijke mensen moest men niet stilzwijgend tot het avondmaal toelaten, maar zij moesten duidelijk belijdenis doen van de Gereformeerde religie. Deze laatste uitdrukking wijst duidelijk in dezelfde richting. Het zou toch tamelijk overbodig mogen heten doopleden van de Gereformeerde kerk, die, zoals toen het geval was, op jeugdige leeftijd tot het avondmaal kwamen, zo met nadruk te vragen: Bent u wel gereformeerd? Dat ook deze jeugdige leden der gemeente eerst na een onderzoek naar hun geloof tot het avondmaal werden en worden toegelaten en na openbare geloofsbelijdenis, is niet in geding. Slechts of in artikel 61, 1e lid over hen gesproken wordt.

Ten vierde: hoe interessant en belangrijk ook, ik zou toch niet gaarne willen dat een gesprek over ons onderwerp zou blijven op kerkordelijk en historisch niveau. We moeten dieper: naar de Schrift. Gelijk ik in mijn artikelen — geslaagd of niet geslaagd, daar valt over te praten — poogde te doen. Voor haar capituleer ik subiet. Maar op dat punt ben ik gezien de inzet van collega Wielenga niet gerust. Hij schrijft: „Men spreke niet a-historisch over wat in oude tijden de gewoonte was. De praktijk van het kerkelijke leven heeft in de loop der tijden wel wat geleerd. En we zullen wijs doen daarmee rekening te houden”.

Dat ben ik met ds. Wielenga hartelijk eens. Alleen maar: wat is de les der historie?

Of de geschiedenis ook op dit punt ten goede of ten kwade werd gevormd, wordt eerst duidelijk in het licht der Schriften.

Op haar getuigenis komt het aan.

Dat getuigenis is beslissend.

En daarom verbaast het mij wanneer m'n collega op deze manier voortgaat: „Niemand plundere de Bijbel als een of ander kerkelijk handboek over wat we te doen of te laten hebben. Alsof de Schrift gegeven is om één of andere tekst als bewijs-plaats aan te halen voor de kerkelijke praktijk in deze zeer belangrijke en tegelijk zeer tedere zaken”.

Alwéér: ik ben het met hem eens dat de Schrift geen kerkelijk handboek is. Ze is anders dan de kerkorde, dan Voetius' Politeia ecclesiastica, de verklaring van de kerkorde van ds. Joh. Jansen, dan Bouwmans kerkrecht of Van 't Veers dissertatie waar ds. Wielenga zijn licht opsteekt.

De Schrift is GODS Woord, Het Licht, waarbij alle sterren verbleken. En in de zaak die ons bezig houdt moet toch HIER het licht opgaan. Niet door „tekstenplukkerij”. Maar door te vragen naar de mening des Geestes o.a. over het Pascha van het oude en van het nieuwe verbond. En over de verhouding van de kerkorde en het Woord Gods zegt onze belijdenis schone dingen. Zo in artikel 31, dat wij óók onderhouden: „Intussen geloven wij

dat het nuttig en goed is, dat die regeerders der kerk zijn, onder zich zekere ordinantie instellen en bevestigen tot onderhouding van het lichaam der kerk, dat zij nochtans zich wel moeten wachten af te wijken van hetgeen ons Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft".

Niet afwijken.

Daarover ga het gesprek.

Niet over de vraag of wij van de kerkorde afwijken.

Maar van de Schrift.

Een gesprek daarover heeft altoos vrucht.

Of doordat blijkt dat de kerkorde in overeenstemming is met de Schrift. Dan gaan we

gesterkt verder op de oude weg. Of doordat blijkt dat er een betere weg is.

Intussen begrijpe niemand dit verkeerd. Ik heb maar niet eens „een balletje opgegooid" om een gesprek te krijgen. Wat ik schreef, schreef ik in volle overtuiging. Het was zó dat ik op zoek naar een antwoord uit de Schrift dat naar ik meende ontkennend moest uitvallen, hoe langer hoe meer een tegengesteld resultaat vond.

Zullen we het op dat niveau houden?

Eerst: Wat zegt de Schrift?

Dat is ook naar onze belijdenis: de Schrift de enige regel.

G. Visee

De Waldenzen in de 18e eeuw

Bloedige vervolgingen van de Waldenzen kwamen na 1690 niet meer voor. Dat dit alerminst vrede voor hen betekende, bleek in ons vorig artikel, toen wij vermeldden, hoe in 1696 hertog Victor Amadeus II met Frankrijk een verdrag sloot, waarbij hij zich in het geheim verplichtte, alle Franse protestanten uit de Valleien te verdrijven, waardoor ook de leraar en veldheer der Waldenzen voorgoed in ballingschap moest gaan.

Ook al streden in de Poolse en Oostenrijkse successie-oorlogen de Waldenzen zelfs in een eigen regiment heldhaftig voor hun hertog, hun beloning was alleen kwelling en onderdrukking. Zij hadden feitelijk geen burgerrechten, hun kinderen werden op 12-jarige leeftijd bij de jongens en op 10-jarige leeftijd bij de meisjes, aan het ouderlijk toezicht onttrokken om verder in Roomse omgeving te worden opgevoed. Nieuwe kerken mochten door de Waldenzen niet worden gebouwd; hun synodes mochten alleen plaats hebben in tegenwoordigheid van een afgezant van de regering; burgemeesters mochten niet protestant zijn en de meerderheid van gemeenteraden moest altijd Rooms-Katholiek zijn.

Zo zou er meer te noemen zijn over de knechting en feitelijke rechteloosheid, waaronder de Waldenzen in hun eigen vaderland hadden te lijden. Het zou zelfs tot 1890 duren voordat het beruchte kidnappingsinstituut van het „Hospicium voor Waldenzen catechumenen" werd opgeheven. Te Pinerole waar dit „fraaie" instituut het laatst zetelde, herinnert een plaque aan de muur aan de opheffing van deze instelling met haar duivels werk.

Bovendien trachtte en tracht nog heden Rome in de Valleien der Waldenzen te penetreren door fondsen, waardoor Rooms-Katholiek in staat worden gesteld, grond in de Valleien te kopen.

Wij, die reeds eeuwen lang leven in een land, waar de 80-jarige oorlog in de 17e eeuw met zijn gunstige afloop voor de Reformatorische belijders de geloofsvrijheid en ook de levensvrijheid en de mogelijkheid tot levensontplooiing bracht, kunnen ons maar moeilijk voorstellen, de toestanden en verhoudingen in die landen, waar Rome de overhand behield en de door hen als ketters behandelde reformatische christenen op alle mogelijke manieren onderdrukte en vervolgde. Wanneer wij dan mogen constateren, dat na eeuwenlange strijd, het licht toch op de kandelaar staat en de rokende vlaswiek niet is gedoofd, dan mag dit ons wel met dankbare verwondering vervullen.

De 18e eeuw mocht dan voor de Waldenzen geen bloedige vervolging hebben gebracht, toch was deze eeuw in velerlei opzicht voor hen een zeer ongelukkige, verschrikkelijke tijd. De valleien werden getroffen door tal van elkaar opvolgende rampen als hongersnood, grote overstromingen van de Pellice enz.

Zonder de materiële en geestelijke hulp van hun geloofsgenoten in Engeland, Nederland en Zwitserland, zouden zij van ellende zijn omgekomen. Het strekt deze hulpbiedende landen tot blijvende eer, dat zij op zulk een gulle en hartelijke wijze hun verdrukte broeders bijstonden in hun levensnood en in hun geloofsstrijd. Bij ons werd in 1735 opgericht het Waldenzen Comité, dat in de eerste plaats ten doel had, gewone lagere scholen te stichten en voorts ook een Latijnse school, als voorbereidingsinstituut voor verdere studie.

Wij vermeldden de economische nootdoodtoestand, waarin de Waldenzen in de 18e eeuw veelszins verkeerden. Dit was evenwel niet hun grootste bedreiging en niet het ergste gevaar, waaraan zij bloot stonden. De grootste nood was hun geestelijke toestand.

Toen hun jongeren op uitnodiging werden uitgezonden naar het buitenland om daar te studeren, kwamen zij daar in aanraking met en onder de beïnvloeding van de revolutionaire stromingen en het modernisme. De te Lausanne, Genève en Bazel afgestudeerde, jonge Waldenzer predikanten besmet met deze nieuwe theorieën, gingen deze propageren en verbreiden, toen zij in hun Valleien terugkeerden. Het was een ander geloof dan dat, waarvoor hun vaders goed en bloed hadden geofferd. Moet men er geen begrip voor hebben, dat met name de idool van broederschap en vrijheid op deze eeuwenlang verdrukten en vervolgden een buitengewone aantrekkingskracht moest uitoefenen? En toch was dit wel het grootste gevaar, waarmee de Waldenzen sinds hun bestaan als kerken werden geconfronteerd, daar het hun kerken van binnen uit dreigde aan te tasten en te gronde te richten. In 1767 was deze toestand voor het Waalse Comité (Comité Wallone) in Nederland aanleiding, om aan de Waldenzer predikanten een Acte van Eenheid ter ondertekening voor te leggen, welke korte samenvatting het Kort Begrip van het Evangelie naar de Schrift bevatte.

Ondertekening van deze Verklaring werd als voorwaarde gesteld voor de verlenging van verdere financiële hulp aan deze kerken. In 1783 weigerden de meeste gemeenten hun aandeel te leveren in het emeritaatsgeld van predikanten, die met emeritaat waren gegaan. Opnieuw moest het Comité Wallone tussenbeide komen en opnieuw met het dreigement van het onthouden van verdere geldelijke bijstand de Waldenzen tot naleving van deze verplichtingen brengen. De geweldige geestelijke revolutionaire beweging met de gloedvolle proclamatie van de rechten van de mens en van de burger, komend van de andere kant der Alpen uit Frankrijk, ging voort een fascinerende invloed op de geesten uit te oefenen ook bij de Waldenzen in Italië. Dit neemt evenwel niet weg, dat, toen Amadeus III de oorlog verklaarde aan Frankrijk, de Waldenzen dapper streden voor hun vorst en met heldenmoed hun grenzen verdedig-

den, zodat de Franse legers er in 1794 niet in slaagden Piemont van die zijde binnen te vallen.

Terwijl de Waldenzen streden aan het front, werd er een samenzwering op touw gezet tegen hun achtergebleven gezinnen. Ook deze hertog was zo perfide, dat hij de schuldigen niet strafte en de Waldenzen eerst rechtsherstel na de oorlog in uitzicht stelde. De zoon van de hertog, die hem in 1796 opvolgde, bracht het er niet beter af en was evenmin een oprecht vorst. Hij regeerde slechts van 1796 tot 1798, week toen uit naar Sardinië en deed in 1807 afstand van de troon. De Fransen, die erin slaagden Piemont van de andere kant binnen te dringen, stelden een voorlopig Bewind aan en dit voegde Piemont bij Frankrijk, waarvan het van 1798 tot 1804 deel uit maakte als onderdeel van het Departement van de Po, bestuurd door een Centrale Commissie, waartoe zelfs een predikant van de Waldenzen behoorde. Het Voorlopig Comité liet er geen gras over groeien om aan eeuwenoude misstanden radicaal een eind te maken. Volledige vrijheid van godsdienst en gelijkheid voor alle burgers voor de wet werd afgekondigd; aan inquisitie, marteling en perscensuur werd volledig een eind gemaakt. Het was wel beschamend, dat na eeuwenlange onderdrukking en terreur van de Roomse staatshoofden en de Roomse kerkvorsten en hun Curie, waarbij de vrijheid van de christenmens, die naar het Evangelie is, werd ten onder gehouden, de vrijheid kwam van de ongebonden natuurlijke mens, die uit de aarde aards is. Toen de golven van de Franse Revolutie ook over Italië heensloegen, ontkwamen ook de Valleien der Waldenzen niet daaraan. Velen van hen dansten mee om de Vrijheidsboom.

Dat was dan de kwade vrucht van het op de kansels en katheders uitgestrooide zaad van het modernisme en van de natuur-religie in de landen der Reformatie, met name in Zwitserland, waarheen de Waldenzen jongeren voor hun opleiding waren gezonden.

In alle werken, die wij raadpleegden, waarin de geschiedenis der Waldenzen wordt beschreven, wordt zonder onderscheid deze 18e eeuw getypeerd als een tijdperk van inzinking en geestelijk verval.

Ook de geschiedenis van de kerken der Reformatie in de landen, waar de vrije prediking van het Evangelie der genade naar de Schrift en eens had getriumfeerd, vertoonde eenzelfde achteruitgang en verslapping van het geloofsleven en van het belijden der kerken. Een volgend maal hopen wij te bezien, welk beeld de kerken der Waldenzen in Italië vertoonden in de 19e eeuw. Dan zal blijken de betrouwbaarheid van het Schriftwoord door Paulus tot Timotheüs en daarin tot de kerken van alle tijden en plaatsen tot waarschuwing en bemoediging gericht (2 Tim. 2 : 13): Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw.

P. Groen

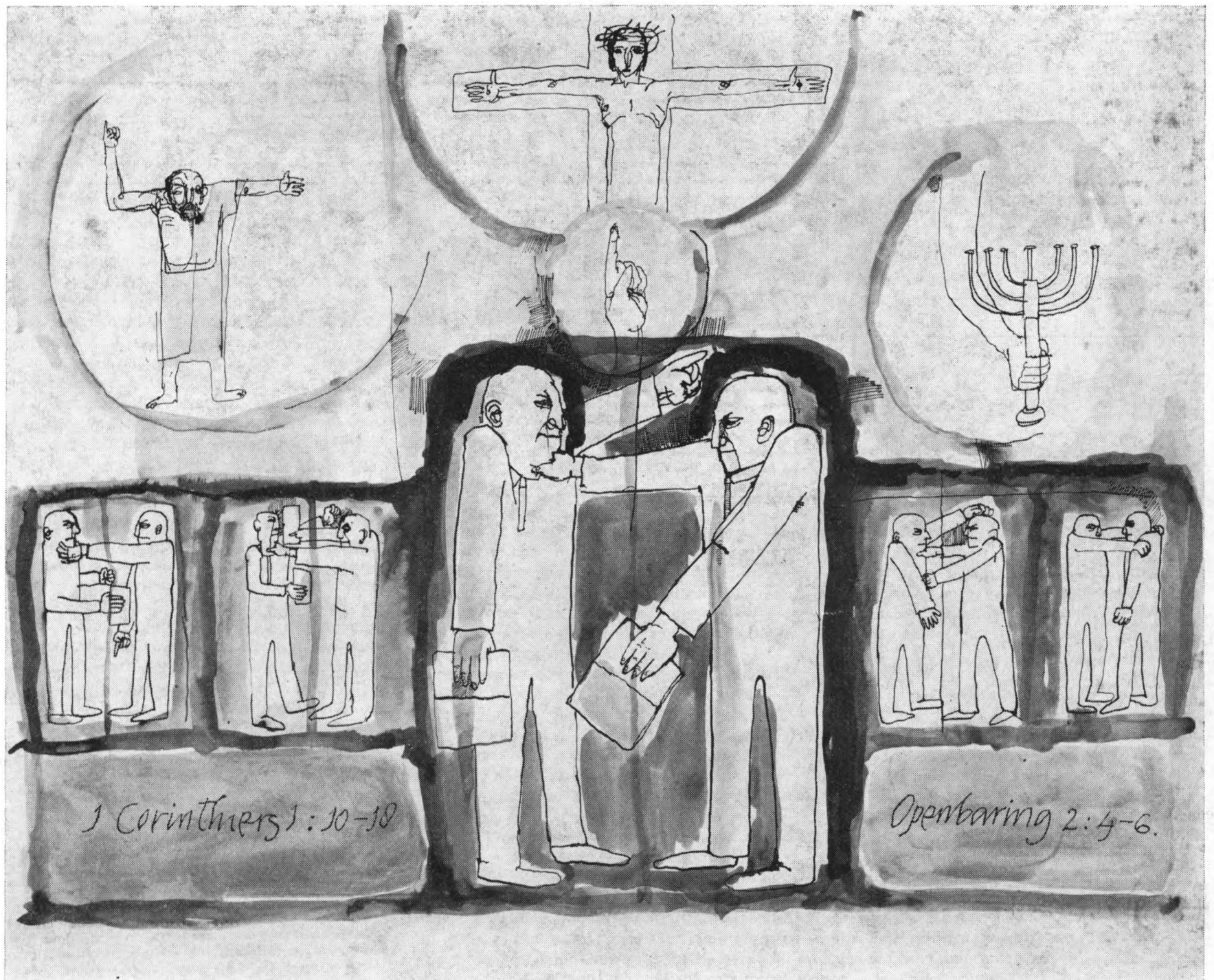
VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK ITALIË

Tot mijn genoegen kan ik weer enige giften verantwoorden en wel van N.N. te R. f 100,—; J.V. te R. f 2,50; P.R. te C. f 10,—; R.K. te L. f 5,—; D. I.J. te B. f 25,—; J.B. te V. f 10,—; totaal f 152,50; totaal inclusief vorige verantwoordingen f 7.833,79.

Allen hartelijk dank!

Voor verdere giften houd ik mij nog steeds aanbevolen. Mijn gironummer is 50440 (P. Groen, Rotterdam).

P. Groen

De tekening spreekt eigenlijk voor zichzelf. Het aardige is dat eigenlijk pas langzamerhand de betekenis tot ons doordringt. Allemaal mensen die elkaar de les lezen of naar de keel vliegen.

Soms met een geschrift — zou het de Schrift of de Belijdenis zijn? — in de hand. De groten gaan voor, de kleineren volgen het voorbeeld. Contact hebben ze niet, alleen stoer staan ze hun mannetje, wel heel letterlijk. Het is ook opvallend dat vooral bij de middelste groten een zwarte lijn boven hun hoofd is: ze hebben hun hoofd zeker niet naar boven gericht, hun geest niet op hogere zaken, en een uitzicht op Christus is er niet. Ze zijn afgesloten van Boven. Ze vechten met elkaar zonder die band, die onmisbaar is wil

er goed gestreden worden. Temidden van al die ellende nu is er toch een — niet eens onzichtbare — hand die naar boven wijst, naar het Kruis. Links en rechts aan de bovenzijde een illustratie van de beneden genoemde teksten.

Links wijst Paulus op de Here — de cirkel is ook open die kant op —; rechts is het wegnemen van de kandelaar, en is de cirkel ook weg van Christus — dat is het einde. Maar waarom zullen we u alles zeggen: men kijke zelf, en denke over deze tekening maar eens na. Ze is hier ter discussie, niet alleen om de artistieke waarde — daar moet je eigenlijk bij kunst maar zelden over praten als ze werkelijk zinvol en sprekend is —, maar om de boodschap.

R.

Geen antwoord!

In Opbouw is voor enige tijd de vraag gesteld, of er in de Gereformeerde kerken een volwaardige plaats is voor allen, die de verschijning van de Here Jezus Christus in onverderfelijke liefhebben.

Op deze vraag is zowel door prof. Kamphuis als ds. Zemel antwoord gegeven.

Het was eerst niet mijn bedoeling hier nader op in te gaan. Ds. Zemel wenste de discussie als zinloos stop te zetten, terwijl beide schrijvers in feite om de zaak zelf heendraaiden.

Toch wil ik het nog eens proberen. Door vol te houden, zo heeft Spurgeon eens opgemerkt, bereikte de slak de ark. Misschien gelukt het mij nog eens een duidelijk antwoord op deze zo belangrijke vraag te ontvangen.

Het lijkt me niet nodig de antwoorden van prof. Kamphuis en ds. Zemel volledig op te nemen. Dat zou alleen al een artikel vergen, terwijl de meeste opmerkingen met de vraag weinig te maken hebben.

Ds. Zemel geeft op mijn vraag een bevestigend antwoord, maar voegt er aan toe" maar dan gelijk omschreven wordt in N.B.G. art. 29".

Nu is juist art. 29, evenals art. 27 en 28, een van de artikelen, waarover we, wat interpretatie betreft, niet gelijk denken. Men zou dus verwachten, dat ds. Zemel ging schrijven over de consequenties van die verschillende interpretaties. Daarover zwijgt hij echter in zijn artikel.

Wel vertelt hij, dat er geen volwaardige plaats is voor hen, die **praten** over het Evangelie en over de liefde voor de Here Jezus Christus en intussen in hun werken precies het omgekeerde doen.

Even verder uit hij dan de beschuldiging, dat zij, die het scherpst spreken over de schending van art. 79 en 80 K.O. in de schorsing van ds. v. d. Ziel regelmatig op eigen houtje zonder verder iets te zeggen, telkens weer schorsen.

Dat zijn dan blijkbaar zij, die praten over de liefde en het omgekeerde doen.

Ds. Zemel fantaseert.

Daar is niemand, die telkens weer op eigen houtje schorst.

Zo iets verschrikkelijks doet alleen de kerkeraad van Groningen-Zuid, die telkens weer de schorsing van ds. v. d. Ziel verlengt. Het is mij nooit gebleken, dat ds. Zemel tegen deze schorsing enig bezwaar heeft.

Een antwoord op de vraag is intussen ontweken.

Ook het antwoord van prof. Kamphuis brengt ons niet veel verder.

Zijn antwoord luidt eveneens bevestigend, maar is voorzien van een lange toevoeging.

Na gewezen te hebben op de vragen, die men moet beantwoorden, wanneer toegang gevraagd wordt tot het Avondmaal, wijst hij op de eisen, die aan ambtsdragers gesteld worden. Ik laat nu maar weg, wat op dit moment niet terzake doet en de aandacht van het punt in kwestie zou kunnen afleiden.

Prof. Kamphuis moet ook maar niet proberen mij daartoe te brengen. Over die an-

dere punten wil ik best met hem discussiëren, maar (het zij met enige onbescheidenheid opgemerkt) ik laat mij nu toch niet van mijn vraagpunt afbrengen.

Mijn vraag was gesteld naar aanleiding van het feit, dat het al of niet voorstander zijn van samenspreking, het lezen van bepaalde bladen, het lidmaatschap van A.R.P. of G.P.V., het al dan niet sturen van kinderen naar een vrijgemaakte school e.d. in vele kerken mede als norm geldt om als volwaardig kerklid te worden erkend.

Daar wandelen zowel prof. Kamphuis als ds. Zemel met een brede boog omheen.

Toch heeft prof. Kamphuis de bedoeling best begrepen.

Hij citeert nl. ds. Zemel, die schreef, dat ik vroeger ouderling was en ontheffing kreeg in verband met mijn lidmaatschap van de Tweede Kamer. Hij vertelt dit zo uitvoerig, omdat Opbouw dat verhaal niet opnam.

Nu vind ik dit helemaal geen verhaal voor Opbouw.

Ds. Zemel wil telkens mijn persoon in de discussie betrekken. Daar is de pers niet voor. Daarom ben ik er ook niet op ingegaan.

Het gaat niet over de vraag, of ik ouderling ben geweest. Dat was overigens in 1956 en sindsdien is de situatie, met name in Enschede, nog al verscherpt. Mijn persoon staat hier echter buiten. Het is duidelijk, dat iemand, die in vier vertegenwoordigende lichamen zit, geen ambtsdrager kan zijn. Het is zelfs heel goed mogelijk, dat er voorts gegronde bezwaren tegen mij zijn aan te voeren in verband met het bekleden met een kerkelijk ambt. In elk geval maakt de praktische onmogelijkheid tot het bekleden van een ambt het mij gemakkelijker hierover te schrijven. Elke gedachte aan rancune van

mijn kant, kan dan wegslippen. Genoeg echter over mijn persoon.

De praktijk in vele gemeenten is echter, dat men, wel niet krachtens officieel kerkeradsbesluit, maar wel in feite, kerkleden uit het ambt weert, omdat men niet aan die voren genoemde eisen voldoet.

In dat verband moet prof. Kamphuis niet spreken van goedkope verzuchtingen.

Durft prof. Kamphuis of ds. Zemel te ontkennen, dat dit weren uit het ambt om deze redenen in vele plaatsen gebeurt?

Ik hoop niet, dat een van beide op deze vraag een ontkennend antwoord geeft.

Het zou ook een vreemde zaak zijn, wanneer men aan deze kerkleden wel een volwaardige plaats toekende.

Immers hoe dikwijls wordt niet in woord en geschrift tegen hen gewaarschuwd.

Daarom stelt mij zowel het antwoord van prof. Kamphuis en ds. Zemel erg teleur.

Want beide geven in feite geen antwoord.

Waarom nu niet eerlijk en ronduit een zo eenvoudige vraag beantwoord?

Waarom als een kat om de hete brij heen-gedraaid?

Waarom er van allerlei bij gesleept, dat er niet mee te maken heeft?

Is het schaamte?

Of is het taktiek?

Of iets anders?

Maar welk motief het ook moge zijn, zou het niet beter zijn, dat wij in de kerk, en ook daar buiten, eerlijk en open tegenover elkaar waren?

Het aandringen op een antwoord is geen nieuwsgierigheid.

Het gaat om een belangrijke zaak!

Het gaat in wezen over de vraag, of de Geref. kerken kerk of secte zullen zijn.

J.M.

Dergelijke uitspraken zijn namelijk daarom zo gevaarlijk, omdat zo'n geval niet op zichzelf blijft staan. De geschiedenis bewijst, dat men zich op zulke synodale besluiten of handelingen gaat beroepen in voorkomende gevallen, en dat men ervan uitgaat: dat is wel de regel, maar 't kan ook anders. Men kan in een ander geval b.v. over drie jaar zeggen: de kerkeraad van de naastgelegen gemeente oordeelt, dat de schorsing niet moet geschieden; welnu, dan gaan wij het op eigen verantwoordelijkheid doen, met gelijktijdig beroep op de clasis. Dat mag gerust. Kijk maar naar de uitspraak van de Gen. Synode van Rotterdam-Delfshaven.

Art. 79 der K.O. geeft een duidelijke rechtsregel: in de eerste plaats, dat het bij schorsing en afzetting moet gaan over een openbare grove zonde, die der Kerk schandelijk, of ook bij de Overheid strafwaardig is. En in de tweede plaats, dat de schorsing zal geschieden door voorgaand oordeel des Kerkerads derzelve en der naastgelegen gemeente.

III.

Zoals gezegd, wil ik nog iets meer zeggen over de gevaarlijke consequenties, die de uitspraak van de laatste Gen. Synode inzake de schorsingsweg, die Groningen-Zuid volgde, zal hebben, indien de kerken niet gaan inzien, dat hier een verkeerde weg is ingeslagen.

In het vorige kerkbladje duidde ik dat gevaar al even aan. Men gaat zich altijd weer op zulke synodale uitspraken beroepen. Als de kerkeraad van de naastgelegen gemeente oordeelt, dat schorsing niet moet plaats vinden, kan een kerkeraad, die van oordeel is, dat ze wel moet geschieden, zeggen: wij gaan de schorsingsdaad in eigen verantwoordelijkheid ten uitvoer leggen. En wanneer dan iemand opmerkt: dat moogt u niet doen, dan kan die kerkeraad antwoorden met de opmerking: Maar de Gen. Synode van Rotterdam-Delfshaven sprak immers uit, dat de kerkeraad van Groningen-Zuid gerechtigd was af te wijken van de in artikel 79 K.O. gestelde regel.

Laat niemand zeggen: Och dat zal wel wat meevallen. Want dat valt niet mee. We hebben, wat dat betreft, leergeld betaald. Ik denk aan de besluiten van de Gen. Synode van Assen in 1926.

Deze synode heeft het bestaan, Dr J. G. Geelkerken te schorsen en af te zetten. Daartoe was die synode niet gerechtigd. Dat was een verkeerde handeling van die Gen. Synode.

Maar wat zagen we toen? Dit, dat de schorsing en afzetting van Dr Geelkerken door de Gen. Synode in de Geref. Kerken bijna algemeen werd verdedigd. En dat geschiedde met een beroep op de historie. Vroeger was het ook wel gebeurd, dat synodes gingen schorsen en afzetten.

In een van de geschriften, die van onze kant verschenen in de dagen van de vrijmaking, las ik het volgende: „Het is in de laatste jaren wel heel sterk mode geworden, een bepaalde kerkelijke handeling te verdedigen met een beroep op de historie.

Wanneer een classis of synode een besluit nam en zo'n besluit werd becritiseerd, dan bestond de verdediging nagenoeg steeds in het opnoemen van soortgelijke besluiten, genomen door vroegere synodes, of in het aantonen, dat vroegere geleerden ook reeds hadden betoogd, dat men in een dergelijk geval aldus moest handelen.

Tegen deze wijze van doen kan niet ernstig genoeg gewaarschuwd worden! Wat geschied, gedaan, betoogd IS in het VERLEDEN, is nooit een NORM voor wat geschieden, gedaan en betoogd MOET worden in het HEDEN.”

In de dagen van Assen, 1926, beriep men zich op de Synode van Dordrecht van 1618-'19 en op Voetius.

En 't waren er toen slechts enkelen, die de afwijking van de K.O. door de Gen. Synode van Assen zagen. Ik noem Prof. Greijdanus, Dr W. A. van Es en Dr J. van Lonkhuijzen. De laatste schreef verschillende geschriften, waarin hij duidelijk aantoonde, dat het nieuwe kerkrecht van Assen een ernstige dwaling was. En toen de mannen van het nieuwe kerkrecht zich telkens beriepen op de praktijk der vaders, schreef hij: „Noem mij één voorbeeld van kerkelijke misgrepen, welke ook, en ik zal dat met een beroep op de praktijk der vaders verdedigen.”

Maar weinigen luisterden naar die waarschuwend stemmen.

Evenwel, de geschiedenis heeft aangetoond, dat ze volkomen gelijk hadden. Want in de dertiger jaren werd het nieuwe kerkrecht in Drachten in praktijk gebracht. Ds G. Staal werd er het slachtoffer van. En dan... 1944. Men heeft jarenlang de rechtsregel van art. 79 K.O. laten staan, maar in 1944 ging weer een Gen. Synode dienaren des Woords schorsen en afzetten. Denk maar aan Prof. Schilder, Prof. Greijdanus, Ds C. H. Lindeboom met 28 kerkeradsleden van Kampen. Assen's kwade voorbeeld vond navolging. 't Ging om het heil van de kerk, en de rechtsregel van art. 79 K.O. werd brutaal geschonden.

PERSSCHOUW

Eigen verantwoordelijkheid

Onder dit opschrift schreef ds Waagmeester van Hasselt in het Kerkblad van de Geref. Kerk aldaar drie artikelen die we hier gaarne overnemen.

I.

Al eerder heb ik in ons kerkbladje eens iets geschreven over de schorsingsweg, die de kerkeraad van Groningen-Zuid heeft gevolgd ten aanzien van Ds A. van der Ziel.

In de Geref. Kerkenordening wordt in art. 79 en 80 gesproken over de tucht over kerkdienaren. Wie deze artikelen leest, bemerkt, dat de kerken zichzelf inzake de uitoefening van de tuchtmacht beperkingen hebben opgelegd. Er staat namelijk duidelijk en voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar in artikel 79, dat zo'n tucht-oefening zal geschieden „door voorgaand oordeel des Kerkerads derzelve en dernaastgelegen gemeente.”

Dat is een wijze bepaling. Want de kerk van Christus moet niet aarzelen tucht te oefenen, waar dat overeenkomstig het bevel van Christus noodzakelijk is, maar zij moet er ook voor waken, om schorsings- en afzettingswaardig te verklaren iemand, die Christus niet dreigt uit te sluiten met het zwaard van Zijn mond.

Daarom is het oordeel van de kerkeraad der naastgelegen gemeente NODIG.

Dat is door de kerken zo in de K.O. vastgesteld om waarborgen te hebben tegen misbruik van de kerkelijke tucht. Het is tenslotte mogelijk, dat een kerkeraad al te lichtvaardig ertoe overgaat het wapen van de tucht te hanteren.

Daarom hebben de kerken afgesproken: geen tucht-oefening over kerkdienaren dan door voorgaand oordeel van TWEE KERKERADEN.

De Kerkeraad van Groningen-Zuid heeft dit artikel van de K.O. geschonden. Hoewel de kerkeraad van de naastgelegen gemeente Groningen-Noord en de classis Groningen het oordeel van schorsingswaardigheid niet durfden uitspreken, heeft de kerkeraad van Groningen-Zuid Ds Van der Ziel toch geschorst.

Een latere classis Groningen en een Particuliere Synode van Groningen spraken uit, dat zo'n schorsing niet onwettig is. Want — zo zei men — de kerkeraad van Groningen-Zuid had op grond van art. 31 K.O. het recht de uitspraak van Groningen-Noord en van de classis Groningen niet voor vast en bondig te houden. Daarover heb ik al eens geschreven, dat dit niet kan.

Hoe zou nu ooit art. 31 van de K.O. een kerk het recht geven, om binnen het kerkverband de rechtsregel van art. 79 K.O. op zij te zetten?

Nu is over deze kwestie gehandeld op de Gen. Synode van Rotterdam-Delfshaven. Het verheugt me, dat deze synode heeft uitgesproken, dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet de vrijheid had naar art. 31 K.O. om te handelen in afwijking van art. 79 K.O.

Maar niettemin was volgens de synode de kerkeraad van Groningen-Zuid gerechtigd de in art. 79 K.O. gestelde regel zijn „eigen verantwoordelijkheid” tegenover de grote Herder der schapen te betrachten, door de schorsingsdaad ten uitvoer te leggen, met gelijktijdig beroep op de eerstkomende particuliere synode.

II.

De Generale Synode Rotterdam-Delfshaven heeft de schorsingsweg, die door de kerkeraad van Groningen-Zuid gevolgd is, goedgekeurd. Ze oordeelde wel, dat die kerkeraad is afgeweken van de K.O., maar sprak tegelijkertijd uit, dat de kerkeraad van Groningen-Zuid gerechtigd was, in afwijking van de in art. 79 K.O. gestelde regel, zijn „eigen verantwoordelijkheid” tegenover de grote Herder der schapen te betrachten, door de schorsingsdaad ten uitvoer te leggen, met gelijktijdig beroep op de eerstkomende particuliere synode.

Naar mijn oordeel is dit een verkeerde uitspraak van de synode. En een uitspraak, die gevaarlijk is door de consequenties, die ze met zich zal brengen. Verkeerd is deze uitspraak, omdat hier een duidelijke schending van de K.O. wordt goedgekeurd, en dat nog wel de schending van een artikel, dat handelt over een zo ernstige zaak als de schorsing van ambtsdragers in de kerk van onze Here Jezus Christus. Hier wordt in de praktijk een rechtsregel in de Kerk van Christus op zij gezet.

Natuurlijk zal men hier direct met een tegenwerping komen.

Men zal opmerken: Ho eens even, loop niet zo hard van stapel.

Wij laten die rechtsregel staan in de K.O. Bent u dan helemaal vergeten, dat we duidelijk hebben uitgesproken, dat daar in Groningen-Zuid van de regel is afgeweken?

Dat betekent dan immers, dat de regel van kracht blijft!

Ja, dat kan men wel rustig verzekeren. Maar 't zal een vergissing blijken te zijn. Men heeft die goede rechtsregel van art. 79 K.O. van z'n kracht beroofd.

En dat kan slechte gevolgen hebben, als de kerken niet gaan inzien, dat hier een verkeerde weg is ingeslagen.

En die rechtsschending van 1926 is in de kerken voorbereid door de voorlichting van Prof. Dr. H. H. Kuyper in „De Heraut”.

Deze hoogleraar had in 1923 zijn reuzenzwaai gemaakt, en hij ging verdedigen, wat hij in het verleden altijd had bestreden.

Prof. Dr. H. Bouwman van Kampen volgde hem daarin. En Ds Joh. Jansen heeft z'n goede eerste druk van de Korte Verklaring van de K.O. gewijzigd in een tweede druk, waarin het nieuwe kerkrecht met huid en haar werd geslikt. Dr van Lonkhuijzen schreef in 1939, dat dit zou uitlopen op verwarring en scheuring. Hij zag het grote gevaar, en hij schreef: „Ik heb er vroeger reeds op gewezen, hoe moeilijk het is om mannen, die schuldig staan aan de fout van Assen, van hun ongelijk te overtuigen. En ik zeg er ook nu weer bij, dat dit niet is gezegd als een onvriendelijkheid jegens iemand, maar aangewezen als iets geheel menselijks bij allen. Nu, het grootste getal van degenen, die te Assen de kerken in dit stuk op een dwaalspoor geleid hebben, zullen weer de adviseurs op de a.s. synode van 1939 zijn. Het zal niet gemakkelijk zijn voor deze adviseurs om de fout van Assen te erkennen. Daar zal bijzondere genade voor nodig zijn. Ziedaar, wat mij met zorg voor de toekomst vervult”.

Dr van Lonkhuijzen is voor de volle honderd procent in het gelijk gesteld. Niettemin was zijn stem die van een eenzaam strijder. Prof. H. H. Kuyper sprak op z'n colleges over het kerkrecht een beetje laatdunkend over Dr van Lonkhuijzen. Hij leerde zijn studenten het nieuwe kerkrecht.

Nu de Gen. Synode een duidelijke schending van de K.O. heeft goedgekeurd, is 't zeer te hopen, dat de Kerken inzien, dat hier een verkeerde weg is ingeslagen.

C. V.

Een gedicht dat ons wat te zeggen heeft

In Zwolle verschijnt een maandblad voor de gereformeerde jeugd.

Het is een blad van en voor de jeugd. Jongeren schrijven voor jongeren. Al laten ze een oudere ook graag aan het woord.

De nummers die ik onder ogen kreeg las ik meestal met plezier. Het blad heet „De Lantaarn”. En het adres van de administratie is: Lennestraat 20, Zwolle.

In het laatste nummer werd het volgende gedicht opgenomen.

Er stond boven:

TWISTGESCHRIJF EN LIEFDE

Wat zegt U in dit verband?
Of kan het U al niet meer schelen,
Dat Gods Kerk welhaast geheel verzandt,
Nu „kenners” met de bijbel spelen?

De door God Zelf gestichte Kerk
Is nauwelijks te zien door krantepolemieken.
Er zijn geen bloemen voor dit werk.
Het kan alleen naar zware zonde rieken.

Een scheuring ligt reeds in 't verschieft
En zal van één weer twee gaan maken.
Aan de gewone kerkmensen denkt men niet,
Slechts aan de stomme, te betwiste zaken.

De moderne heiden ziet het met een
schamper oog
En kan steeds minder in een God geloven.
Het is, of onze Heer hem zelf bedroog
En spoedig zal het kleinste licht in hem gaan
doven.

Christus hangt nogmaals aan het kruis,
Aan giftige nagels van wondwoorden
En de daders zitten veilig thuis
Bij de haard Hem te vermoorden.

Waar is de liefde tot de Heer?
Is die door koud geschrijf niet vlot verdrongen?
Vergeten spitse pennen niet al meer,
Dat zij eens Hem als hun vorst bezongen?

jan I. k. van der veen

Dit vers heeft mij geschokt.
Ik weet het ook wel, het is alles behalve kunst.
En je kunt het ook gemakkelijk kapot critiseren.
Het geeft daar voldoende aangrijpingspunten voor.

Maar toch heeft het mij geschokt.
Want er wordt in vertolkt de zorg, de vrees,
ook wel de bitterheid, maar toch bovenal de
liefde die in velen leven in verband met de
kerk zoals ze vandaag reilt en zeilt.

Ik geloof dat vooral wij, krantenschrijvers,
moeten luisteren naar een stem als van deze
jongere.

We kunnen door ons schrijven ook een „ergebnis” worden voor de jonge leden der kerk!

Nee, ik geloof niet dat de jonge leden van de kerk zonder meer afkeer hebben van polemieken.

Integendeel.

Maar ze hebben dikwijls een fijne intuïtie

daarvoor of een polemieken „zuiver” is. Zuiver in intentie, in weergave van de opinies van de „tegenstanders”, in argumentatie, in de wil om te winnen, in ernst. En of ze gedragen wordt — het grote woord moet er maar uit — door de liefde.

C. V.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Emmeloord (N.O.P.): G. van Keulen te Waardhuizen; naar Bergentheim: B. van Zuylekom te Leens.

Ds J. D. Houtman.

Na bevestigd te zijn door zijn schoonvader en voorganger Ds J. van Dijk met een preek over Ps. 134 deed Ds J. D. Houtman, gekomen van Vollenhove-Cadoelen intrede bij de kerk van Heerenveen met een preek over Openb. 1 : 4 en 5a. Na afloop van de intreedienst werd het woord gevoerd door oud. Busstra namens kerkeraad en gemeente, Ds J. F. Hey van Drachten als consultant en namens de classis, oud. Peereboom namens de genabuurde kerk van Mildam, oud. Brommer namens de chr. geref. kerk van Heerenveen en tenslotte door Ds Houtman zelf.

Ds G. Lievaart

Ds. G. Lievaart te Onnen onttrok zich aan het opzicht en tucht van de kerkeraad van de door hem gediende gemeente.

Ds J. van Benthem en Ds H. Knigge

Op vliegveld Schiphol is vorige week Ds J. v. Benthem uit Nieuw-Guinea in Nederland teruggekeerd. Zoals bekend moest hij op last van de Indonesische autoriteiten zijn werk afbreken.

Tegelijk met hem arriveerde door Ds H. Knigge, die zijn standplaats Boeptiri heeft achtergelaten om een half jaar verlof te genieten. Dit werd mogelijk, doordat hij na lang aandringen op zondag 4 april een „re-entry-permit” (vergunning om terug te keren) ontving.

Beide predikanten waren vergezeld door hun gezin. Voor Ds Van Benthem is voorlopig huisvesting gevonden in een zomerhuis in Zeegse, terwijl Ds Knigge een woning kon betrekken aan de Rijksstraatweg in Haren. Ds Knigge zal een deel van zijn verlof doorbrengen in Canada, omdat hij als missionair predikant verbonden is aan de kerk van Toronto aldaar.

Ds W. Verwoerd

Ds. W. Verwoerd van Leek, die wegens een hem overkomen ongeluk, in het Acad. Ziekenhuis in Groningen wordt verpleegd, heeft een tweetal operaties doorstaan. Ds Verwoerd is nog buiten bewustzijn, zodat er nog steeds levensgevaar aanwezig is.

Schorsing ds. Van der Schaft

De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Amstelveen heeft naar aanleiding van een bij hem ingediend bezwaarschrift in onderscheiden vergaderingen zich bezig gehouden met de besluiten van de Generale Synode te Rotterdam-Delfshaven i.z. de schorsingswaardigheid van Ds v. d. Schaft.

Het is de raad bij zijn besprekingen gebleken, dat in zijn midden de oordelen over deze besluiten van de Generale Synode alsmede over de handelingen van de kerken in het particulier ressort van Friesland sterk uiteenlopen. Een meerderheid van de in de raad zitting hebbende ambtsdragers kan zich niet achter de tegen Ds v. d. Schaft overeenkomstig de art. 79 en 80 van de K.O. gevoerde procedure stellen. De gronden hiervoor zijn echter bij deze ambtsdragers zeer verschillend.

Er zijn er, die wel bezwaren tegen het gevoelen van optreden van Ds v. d. Schaft hebben, maar in deze een tuchtprocedure naar de art. 79 en 80 K.O. — als zou in het gevoelen en optreden van Ds v. d. Schaft een zonde aanwezig zijn, die in een gewoon lidmaat hem der afsnijding waardig maakt — geheel verwerpelijk achten. Er zijn er, die van oordeel zijn, dat aan Ds v. d. Schaft met zijn van de Generale Synode van Assen 1961 afwijkend gevoelen inzake contactoefening met de Synodaal-Gereformeerde kerken, geen recht is gedaan naar art. 31 K.O., door hem in de tijd, van zijn gang als bezwaarde naar de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven te schorsen en af te zetten en door het bevestigen van dit oordeel van schorsingswaardigheid ter Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven zonder behandeling van het bezwaarschrift van Ds v. d. Schaft tegen de besluiten van de Generale Synode van Assen.

Er zijn er, die het gevoelen van Ds v. d. Schaft delen, dat onze kerken geroepen waren om in te gaan op het verzoek der Synode van Utrecht 1959 om in een zodanig contact te willen treden, dat op de hereniging van beide kerkgemeenschappen gericht is, zulks om in de weg van schriftuurlijke overeenstemming tot schriftuurlijke eenheid te geraken. Over wat schriftuur-

lijke overeenstemming en eenheid concreet inhoudt lopen de gevoelens dan weer uiteen. Intussen leggen zij zich voor het moment neer bij de feitelijke afwijking van zulk een contactoefening op synodeniveau door Assen 1961. Een minderheid van de in de raad zitting hebbende ambtsdragers acht de gevoerde tuchtprocedure tegen Ds v. d. Schaft wel juist. Met de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven zijn deze ambtsdragers van oordeel, dat het gevoelen, waarvoor Ds v. d. Schaft ruimte vroeg om het uit te dragen het punt raakt van het al of niet voortbestaan van de kerk als vrijgemaakte kerk des Heeren, d.i. van het vergaderen van de gelovigen naar de maatstaf van Schrift en belijdenis. Zij achten, dat het toelaten in de ambtelijke leiding van dit gevoelen, met name ook van dat wat door Ds v. d. Schaft acceptabel werd geacht bij een eventuele hereniging, in de gemeente verwarring moest wekken, aangezien zo de volstreekte ernst van de Vrijmaking als geloofsbeslissing op grond van het Evangelie genomen, wordt ondermijnd.

Zij menen, dat terecht in een tuchtprocedure tegen Ds v. d. Schaft is opgetreden als tegen een herder die de schapen van Christus afvoert van de weg der geloofsgehoorzaamheid.

De kerkeraad heeft, mede gezien deze onderscheiden oordelen, met algemene instemming het volgende overwogen:

1. Dat de verschillende beoordeling van de procedure Ds v. d. Schaft haar achtergrond heeft in een groter complex van zaken, die vandaag de Gereformeerde Kerken bezighouden. De beoordeling van de zaak Ds v. d. Schaft wordt mede bepaald door het antwoord dat men geeft op vragen als: van welke aard is de Vrijmaking? hoe functioneert het recht van een bezwaarde art. 31 K.O.? op welke wijze zijn de sleutelen des hemelrijks betrokken in de schorsing van een predikant?
2. Dat het tot de regel der Christelijke broederschap behoort om bij onderscheiden inzicht elkaar in Christus als Heer te aanvaarden. Om voorts onder Zijn gezag om eenheid van gevoelen te worstelen in zaken waar het voor de gemeente vandaag op aankomt.
3. Dat bij het oordeel over de tuchtprocedure tegen Ds v. d. Schaft in het particulier ressort van Friesland de kerk van Amstelveen slechts betrokken is via het aan de gezamenlijke kerken in Generale Synode bijeen gevraagde oordeel hierover.

De kerkeraad heeft daarom met algemene stemmen besloten:

1. Zich als kerkeraadscollage niet uit te spreken over het al of niet rechtmatige van de handelingen van de kerken in het particulier ressort van Friesland en van de Generale Synode ter zake van de schorsing en afzetting van Ds v. d. Schaft.
2. De ambtsdragers vrijheid te laten om voor hun gevoelen inzake de procedure Ds v. d. Schaft uit te komen.
3. Aan bezwaarden over de oordelen van de gezamenlijke kerken in Generale Synode bijeen i.z. de zaak Ds v. d. Schaft te adviseren, zo zij op grond van hun bezwaren revisie van deze oordelen wensen, zich te wenden tot de eerstkomende Generale Synode van Amersfoort, opdat ook een eventuele wijziging van de thans bestaande besluiten door de gezamenlijke kerken in Generale Synode bijeen geschieden moge.

ADRESSEN

Leek, adres kerk tot nadere aankondiging: R. de Haan (scriba), Hoofdstraat 81 te Tolbert, tel. 05945-2458.

CONFERENTIE VOOR GEREFORMEERDE PREDIKANTEN EN STUDENTEN

Op woensdag 28 april organiseert het Geref. Sociaal en Economisch Verband een conferentie voor predikanten van de Gereformeerde Kerken en voor Gereformeerde studenten in de theologie.

Als sprekers zullen optreden:

Dr. A. J. Hendriks, sociaal-econoom, Rotterdam.
Onderwerp: „De sociale betekenis van de industriespreiding”;

Ds A. Kooij te Emmen.
Onderwerp: „Pastorale arbeid in industriegemeenten”.

De bijeenkomst begint om 10.15 uur en wordt gehouden in de bovenzaal van Hotel „Monopole” (tegenover het station) te Amersfoort.

Sluiting ongeveer 16 uur.

Alle gereformeerde predikanten en studenten worden hartelijk uitgenodigd, deze conferentie te bezoeken.

Te koop:

Korte Verklaring der Heilige Schrift, bijna compleet, voor f 250,—.

Brieven onder no. 15 Administratie Opbouw.

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Pasen: Gods heil is teruggekeerd

... ik weet, dat gij Jezus zoekt, den gekruisigde. Hij is hier niet, want Hij is opgewekt, gelijk Hij gezegd heeft; komt, ziet de plaats, waar Hij gelegen heeft.

Matth. 27 : 5, 6

Even buiten de stadsmuur van Jeruzalem ligt een heuvel.

De mensen noemen hem Golgotha: schedel (plaats), van wege zijn afgeronde top.

Toen de romeinen kwamen, kozen zij deze heuvel als plaats van terechtstelling: hier kwamen terecht wie opgroeiden voor galg en rad.

Vlak daar bij, in de onmiddellijke nabijheid, tegen de glooiing van de heuvel, ligt een tuin, een stukje grond, door zorgzame handen beplant met bomen. Die hof is van Jozef van Arimathea, en deze Jozef is een vooruitziend man, die leeft bij het memento mori: gedenk te sterven. Want in die hof is een nieuw graf, waarin nog nooit iemand is bijgezet. Die hof is een privé kerk-hof. Daar komt terecht de mens, dien het gezet is eenmaal te sterven - en daarna het oordeel.

In dat nog lege graf is Hij begraven, laat op de vrijdagmiddag, haastig vanwege de snel naderende sabbath, Hij, de gekruisigde Koning der Joden, de geëxcommuniceerde Rechtvaardige; excommunicatie bij de gratie Gods: excommunicatie voor Hém — gratie Gods voor óns. Geheel alleen ligt Hij daar, de sabbath - rustdag over, en Jeruzalem viert onbegrepen paasfeest zonder Hém: paasfeest - de engel des verderfs is wederom de huizen der Israëlieten voorbijgegaan. Sterker nog: ontslapen heiligen zijn opgewekt...

De Golgotha ligt aan een weg. Een drukke weg is het overdag. Toen het paasfeest naderde waren er veel voorbijgangers. Die Vrijdag ook. Maar nu, op de vroege Zondagmorgen, op deze eerste dag der week, is het er stil, schijnbaar dood-stil. De stilte wordt slechts verbroken door een paar vrouwen, die op weg zijn naar de hof van Jozef, en naar het graf in die hof.

Zij komen om Jezus, de Gekruisigde, Geëxcommuniceerde, de laatste éér te bewijzen. Zij komen Hem zalven. En komen te laat. Op dubbele wijze. Marie zélf is haar al vóór geweest met de laatste eer, in het huis van Simon de melaatse, en Lazarus, zelf uit de doden opgewekt (Joh. 12 : 1), was mee aanwezig bij deze voorbereiding van Jezus' begrafenis (Mt. 26 : 12). Zij komen te laat: eerst loopt Maria op de feiten vooruit; nu komen zij samen achter de feiten aan: de doodse stilte van het kerkhof is reeds verbroken. Wie kon ook weten dat dit graf maar drie dagen amper in gebruik zou zijn?

Maar zelfs de overpriesters en farizeeën wisten het: Heer, wij hebben ons herinnerd, dat die verleider bij zijn leven gezegd heeft: na drie dagen word Ik opgewekt (Mt. 27 : 63).

En in het evangelie van de engel klinkt een zacht verwijt: ik weet dat gij Jezus zoekt, den

gekruisigde; Hij is hier niet, want Hij is opgewekt, gelijk Hij gezegd heeft.....

De troost was al die tijd vlakbij geweest. Maar niemand had er zich en de ander mee getroost. En 't was nog wel een troost in leven en in sterven... Maar de specerijen in haar handen tonen waar haar gedachten mee bezig zijn: met de onoverwinnelijkheid van de dóód.

De liefde is er wel. Maar zoals het geloof niets is zonder de liefde (1 Cor. 13), zo is ook de liefde niets zonder het geloof.

Geen devotie, noch emotie, noch iets anders kan het geloof vervangen. Eerst het geloof maakt emotie en liefde en devotie zin-vol en doel-treffend.

Niet dat wij hier een oordeel gaan uitspreken: deze vrouwen hadden de dood recht in het gezicht gezien. Maar Jezus gaat zich hier mee bezig houden. Door middel van een engel. Een engel, die de wacht bij het graf van de romeinse wachters heeft overgenomen. En hij verkondigt in Gods Naam het evangelie dat het geloof wil werken: Hij is opgewekt, gelijk Hij gezegd heeft, komt, ziet de plaats waar Hij gelegen heeft — het nu al weer lége graf in Jozef's tuin.

Wat wordt hier weinig gezegd — een paar woorden maar — en véél geopenbaard. Wat wordt hier weinig gezien — een leeg graf — en véél getoond. Want deze paar woorden, toegelicht door dit lege graf, toveren de troost de volmaakte troost te voorschijn. Ze zeggen — nee, niet maar: de dood is overwonnen; dat óók; maar ze zeggen veel meer: Jézus lééft!

Dat is het hart van de boodschap (vgl. Mc. 16 : 11; Luc. 24 : 23).

Jezus lééft — dat is de blijde boodschap, die als een lopend vuurtje de stad is doorgedaan. Jezus, de gekruisigde Koning, de geëxcommuniceerde Rechtvaardige lééft. De poorten van het dodenrijk, die slechts één-richtingsverkeer kenden, zagen plotseling één tegen de stroom ingaan en terugkeren om zijn plaats weer in te nemen onder de levenden, te beginnen in Jeruzalem. En de naam van deze ene is niet uitgeroeid onder de mensen, maar wordt weer gehoord op de straten en in de huizen, als een profetisch program: Jezus — d.w.z. Jahweh — uw God, o Israël — rédt! In Hem keert Gods heil terug tot de mensen, en dat heil is groter en rijker geworden door zijn dood. Want als de Vorst des levens terugkeert, draagt Hij de sleutels van dood en dodenrijk mee (Op. 1), en zó verschijnt Hij weer onder de mensen!

Dat is een feest, zo groot dat niemand bijna het geloven kan. Want wie is deze Jezus? Wat betekent Zijn verblijf onder de mensen? Zullen we hen erbij roepen? Maria van Magdala — die Hij verlost had van zeven boze geesten? Levi — dien Hij 'n nieuw leven had doen beginnen? Lazarus — door Hem uit het graf verlost? De geraakte — wiens zonden Hij vergeven, wiens ziekte Hij genezen had? De doven, blinden, kreupelen, melaatsen, die door Hem gezond waren geworden? Het volk

Redactieleden:
 Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:
 J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Medewerkers:
 Ds. H. Amelink, Langerak
 Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
 P. A. Hekstra, Rotterdam
 Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
 Ds. P. K. Keizer, Groningen
 Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
 Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
 Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
 D. W. L. Milo, Nunspeet
 Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
 Drs G. Puchinger, Den Haag
 Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Diemen
 Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
 Ds. B. Telder, Bilthoven
 Ds. C. Vonk, Schiedam
 Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw“:
 adres secretaris en penningmeester:
 Van Lynden van Sandenburglaan 16,
 Utrecht. Tel. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:
 Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Abonnementsprijs
 f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
 Zeist. Giro 233117.

dat in duisternis woonde en een groot licht had gezien? Wat heeft dat voor hén allen betekend: Jezus lééft? Met Hem komt heel zijn gezegende arbeid weer te voorschijn en onder de mensen. Daar is geen einde aan gekomen. Daar hebben dood noch kruis, daar hebben jood noch romein een einde aan kunnen maken.

Hij lééft, om te voleinden wat Gods Hand begon. Hij is en blijft de levens-bron. Er is weer hoop in de wereld van Golgotha en Jozef's kerkhof, van galg en rad en graf, van ten dode opgeschreven zondaren: er is een boek des levens. Want waar Hij opstaat uit de dood, daar is een paar meter hoger een plaats waar mensen terecht komen die opgroeien voor galg en rad: de moordenaar aan het kruis. Daar is een privé-kerkhof, voor de mens, dien het gezet is te sterven, en daarna het oordeel: Jozef van Arimathea bijvoorbeeld. En vlakbij is een stad, een stad vol mensen, Lazarus en Levi, Maria en Martha, en wie al niet, joden en jodengenoten en vreemden, die psalmen zingen: wie klimt de berg des HEREN op? Wie zal verkeren, grote God, in uwe tent; wien zult gij kronen, met zulk een onwaardbaar lot, dat hij, bij 't heug'lijkst gunstgenot, uw heilig Sion moog' bewonen?

Het antwoord is duidelijk na Golgotha: niet één. Want Golgotha heeft alzijdig getoond wie de mensen zijn. Maar Golgotha heeft óók getoond wie God is: een God van levenden, vol van genade en barmhartigheid, in wiens huis vele woningen zijn, Dien het niet vol genoeg kan zijn op de berg des heils!

E. R. Postma

Kerkeraden en synodebesluiten

Een van de dingen die ons in deze dagen moeten verontrusten is dit dat verschillende waarheden welke wij in de dagen der vrijmaking weer ontdekten, waar we voor streken en die we in de kerk weer erkend wilden zien, worden vergeten, in ieder geval niet die erkenning vinden welke ze moeten hebben.

Eén ervan is die welke betrekking heeft op de „macht” van de synoden, de gelding van synodebesluiten, de verhouding van de kerkeraden tot de synode, de roeping van die kerkeraden ten aanzien van de besluiten van de synode.

Het is daarom goed en nodig steeds weer duidelijk te zeggen wat we daaromtrent rondom de vrijmaking hebben geleerd en in praktijk gebracht.

Ik wil in dit artikel iets zeggen over de taak van de kerkeraden ten aanzien van de besluiten van 'n generale synode. Maar ik zal dat nu niet doen door er zelf wat over te zeggen maar door weer te geven wat wijlen prof. Deddens daaromtrent schreef.

Hij publiceerde daarover namelijk een helder artikel in „Dienst” 2e Jaargang, blz. 135. We ontlene daaraan het volgende:

* * *

't Is volstrekt geen geheim, hoe voorheen veelal het lot der synodale acta was: ze gingen vaak, de kortste weg, n.l. van de tafel naar het archief. Buiten de predikant, die er zich af en toe met het oog op bepaalde kwesties nog eens in verdiepte, bestond er weinig belangstelling voor. Zo'n groot en dik boek ook, men had er geen tijd voor. Bovendien: men wist toch, globaal genomen de gang van zaken al uit de pers. En men zei of dacht: we vertrouwen de synode: kan ook een eenvoudig ouderling, zou ook een enkele kerkeraad het beter weten dan een vergadering van zoveel eminente knappe mannen? Tenslotte: de wil der synode was voor 't besef van velen **wet** geworden.

Toch was dit niet goed gezien en niet goed gedaan. Integendeel. De kerkeraden hebben door deze praktijk een van hun gewichtigste taken verzuimd, n.l. **de ratificering van de besluiten der meerdere vergaderingen**, vastgelegd in art. 31 K.O. Door die plicht en dat recht **niet** uit te oefenen, door het voor te laten komen alsof al wat een synode besloot, nu ook aanstonds kerkelijke **wet** was en gehoorzaamheid moest worden, zijn juist de kerkeraden mede oorzaak geweest, dat de synode een positie ging innemen, die haar niet toekwam. Ze nam het air aan, alsof ze **boven** alle kerkeraden stond, alsof ze een eigen, rechtstreeks van God ontvangen synodale macht bezat, en alle kerkeraden aan haar gehoorzaamheid verschuldigd waren. Zo kwam ze er toe, **heerschappij te voeren over het erfdeel des Heeren**, wat niet eens aan de kerkeraden toekomt, het enige bestuur dat God over de gemeente gaf, en ten aanzien waarvan Hij de leden der gemeente gehoorzaamheid inprentte. (Hebr. 13 : 17). Doch ook de bijzondere ambtsdragers mogen er niet aan denken, de baas te spelen en als zekere overheid over het volk Gods als heersers op te treden. - laat staan dan dat zoiets aan de synoden zou toekomen: het verbod in Matth. 20 : 26. Lucas 22 : 26 spreekt duidelijke, scherpe taal.

Volgens 't „gemeen accoord” in art. 31 K.O. uitgedrukt, is er tussen de kerken een afspraak gemaakt. Die afspraak luidde, dat de meerdere vergaderingen wel besluiten mochten nemen. Maar niet, dat die besluiten aanstonds rechtsgeldig zouden zijn. Ware **dat** het geval, dan zouden, formeel gezien, de besluiten der Synode in niets verschillen van de wetten, door de landsoverheid uitgevaardigd. Die zijn rechtsgeldig dadelijk bij haar

publicatie in het Staatsblad. Ze eisen terstond gehoorzaamheid. En natuurlijk moet ook van die Staatswetten gelden, dat men er zich aan onderwerpt, **tenzij** ze iets bevelen, dat strijdig is met de gehoorzaamheid, die we de Heere verschuldigd zijn.

Maar hier komt nu duidelijk aan het licht het onderscheid tussen Staatswet en Synodebesluit. De Heere onze God heeft aan de overheid een **eigen** macht gegeven. Zij is een macht door de Heere over ons gesteld, also dat die zich tegen de macht stelt, **de verordening van God** wederstaat. Zo staat het echter met de synode niet. Nergens wordt in Gods Woord gehoorzaamheid aan **synoden** bevolen. En de Heilige Schrift weet er heel niet van dat er synoden zouden moeten zijn, die van de Heere autoriteit zouden hebben ontvangen over alle kerken.

Daarom ben ik het geheel eens met hetgeen voor kort. Ds. B. A. Bos en Dr. F. L. Bos over dit punt schreven in hun boekje: „De weg tot eenheid en gehoorzaamheid”. Op pag. 34 lezen we daar:

„Waar we hier dus met een allesbeheersend gezags-principe te doen hebben, moet de kwestie zeer scherp worden gesteld. Het is niet in de eerste plaats de vraag of de maatregelen die door een synode genomen zijn op zichzelf in strijd zijn met Schrift en belijdenis. Maar de allesbeheersende vraag is of de synode de bevoegdheid heeft bepaalde maatregelen te nemen, ja, dan neen.

We nemen een voorbeeld.

We zijn het als Schriftgelovigen er over eens dat de Paus zich een macht toekent en aanmatigt, die Christus hem niet gegeven heeft. Nu kan die Paus bindende maatregelen nemen, die op zichzelf beschouwd, naar haar inhoud, helemaal niet verkeerd zijn, maar juist heel goed. En toch mogen we dan die Paus niet als gezagsdrager erkennen, want de onderworpenheid aan de Paus **op zichzelf**, is al in strijd met het Woord van God, afgezien van de vraag of de maatregelen, welke hij neemt, en consciëntiebindend voorschrijft in overeenstemming - of in strijd zijn met de Schrift.

Als het nu eens niet juist zou blijken te zijn, dat de Synode met een bepaald bindend gezag door Christus is bekleed, dan is het niet de belangrijkste vraag of de maatregelen die zij neemt goed zijn of niet goed, maar dan is het ernstigste feit, dat zij zich een macht en autoriteit aanmatigt, die Christus haar niet verleent, en dat zij dus de Konings heerlijkheid van Christus dus Zijn kerk **aanrandt**.

Dus niet slechts de handelingen van een synode moeten getoetst worden aan Schrift en belijdenis en kerken ordening, maar ook het feit zelf dat een synode **ZEGT** autoriteit te hebben, die bindt, en die bevoegd maakt bindende maatregelen te nemen, moet getoetst worden aan Schrift, belijdenis en kerken ordening.

Zou nu blijken dat de pretentie der synode op zichzelf al tegen de Schrift, belijdenis en kerken ordening was, dan zou de synode alleen **DAAROM** al moeten worden tegengestaan.

Daarom **MOET** de eerste vraag zijn of de bovenomschreven grondstelling, n.l. dat de synode een bindende autoriteit van Christus ontvangen heeft; dat ze met bindend gezag door Christus bekleed is; dat ze een macht is, die door Christus is ingesteld, en derhalve gehoorzaamheid kan eisen en afdwingen of zichzelf juist is, ja dan neen!”

Volmaakt mee eens. En waarop loopt deze redenering uit? Op de besliste ontkenning dat de synoden een **eigen** gezag bezitten. Rechtdraads daar tegen in leert **nu** Dr. F. L. Bos, dat een synodebesluit aanstonds bindend

is. De conclusie waartoe deze schrijvers komen is de volgende (pagina 39).

„**De Schrift weet NIETS van een rechtstreeks ambtelijk gezag van synoden, ja ze weet zelfs van synoden niets**”.

Om deze laatste uitspraak waar te maken, bekijken nu de schrijvers hetgeen ons gemeld wordt in Handelingen 15 inzake het z.g. apostelconvent, nog in de jongste tijd, b.v. door Prof. Grosheide betiteld als „de eerste synode”. Het resultaat waartoe ze komen is, dat we hier te doen hebben met een besluit van de **Jeruzalems moedergemeente** (dus **niet** van een **synode!**) waarbij uiteraard de Apostelen, die te Jeruzalem woonden een bijzonder mandaat des Heeren hadden ontvangen, meewerkten.

Ook met deze conclusie gaan we gaarne accoord.

De vraag is nu maar: hoever strekt de bevoegdheid van de synodes?

Als ze geen macht of gezag rechtstreeks van de Heere ontvangen hebben, dan moet alle bevoegdheid waarover zij beschikken, van mensen afkomstig zijn. En nu beweert Dr. F. L. Bos in de „tien stellingen” factisch geheel te niet doende, wat hij hierboven heeft geschreven, dat als een synode een **wettig** besluit (d.i. naar Dr. F. L. Bos' nadere verklaring, een besluit genomen met meerderheid van stemmen) genomen heeft, dat besluit **aanstonds rechtsgeldigheid heeft**, en allen er zich voorlopig aan hebben te houden. Dat is dus, afgezien van alle andere ernstige bezwaren, tegen deze zienswijze in te brengen: de kerkeraad, de enige door de Heilige Schrift aangewezen bestuursmacht in de gemeente, heeft het recht, ook in de gewichtigste zaken, die alle kerken raken, b.v. verandering der belijdenis, van die bestuursmacht **afstand** te doen, en die macht over te dragen aan enkele personen die door de Heere met generlei bestuursmacht over de kerken zijn bekleed.

Waar leert ons dit de Heilige Schrift?

Waarom ontleent de kerkeraad het recht, een door God geboden regeertaak aan anderen over te dragen?

Hoe kunnen de kerkeraden verordenen, dat 40, 50 mensen, die samen komen als afgevaardigden der kerken, niet qua ambtsdragers, macht zullen hebben over **alle** kerken?

Daar zitten we dan, zou het zo gaan, weer in het oude garen gevangen, en zou er weer komen, tot grote ramp voor de kerken, vroeger of later: **een regerende Synode**. Weg met die onschriftuurlijke gedachte.

De grote wenselijkheid van synoden betwist niemand.

Een bepaalde bevoegdheid, binnen het door de kerken verleende mandaat aan de synoden, ontkent niemand.

Het recht der synoden, besluiten te nemen, wordt door niemand geloofend.

Maar wat is de kracht, de waarde van die besluiten? Zijn ze aanstonds bindend, beslissend?

Allerminst.

Dan zouden immers de kerkeraden zich ontdaan, zich losgemaakt hebben van hun eigen opdracht.

De synodebesluiten zijn niet bindend en niet beslissend, **maar voorlopig**.

Daarom sprak men vroeger van het **voorgaand** en het **volgend** oordeel.

Het voorgaand oordeel, zei men, komt aan de synoden toe.

Maar het volgende, het **definitief** oordeel, ligt bij de kerkeraden.

Die kerkeraden hebben de synodebesluiten te ratificeren, gelijk de regeringen ratificeren, wat voorlopig door haar gezanten is vastgelegd.

De kerkeraden moeten, overeenkomstig „t gemeen accoord” die besluiten approberen, goedkeuren, bevestigen, bekrachtigen.

Dat is hun taak.

Om dat te kunnen doen, moeten de kerkeraden de synodebesluiten **onderzoeken**.

Geen kerkeraad zegge dus: geen tijd, of: de synode zal het wel weten, het zal wel in orde zijn. Want, zo zegt art. 7 der Nederl. Geloofsbelijdenis, terwijl wij geloven, dat in de Heilige Schrifture de wil van God volkomen vervat is, en het verboden is, daaraan iets toe of af te doen, anders staat het met der mensen schriften, hoe heilig ze geweest zijn. Die mag men niet gelijkstellen met de waarheid Gods, van die geldt niet; het is verboden, daaraan iets toe of af te doen. En waarschuwend voor het kritiekloos aannemen van hetgeen door mensen is opgesteld noemt dan de Belijdenis uitdrukkelijk ook de conciliën, decreten en besluiten, met het motief: want **alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve**.

De synodebesluiten ontvangen dus het fiat der kerkeraden na **nauwkeurig onderzoek**. Zijn ze conform Schriften kerkenordening, dan dienen ze, naar afspraak, aanvaard. Zijn ze in strijd met Gods Woord of de kerkenordening, ze moet enverworpen.

Hier ligt dus voor de kerkeraden een belangrijke, maar niet te ontkomen of te verwaarlozen taak.

* * *

Wanneer we dit heldere stuk van prof. Deddens samenvatten krijgen we het volgende:

1. Kerkeraden vormen het enige bestuur in de kerk van Christus.

2. Kerkeraden mogen en kunnen de hun door Christus gegeven bestuursmacht aan niemand of niets overdragen, ook niet aan synoden.

3. Kerkeraden staan nooit in een gehoorzaamheids relatie tot de synoden.

4. Kerkeraden moeten zich tegen de synodes verzetten zodra deze het „air” aannemen over de kerken en kerkeraden te gaan regeren.

5. Kerkeraden kunnen daarom ook nooit „on gehoorzaam” zijn ten opzichte van synode of daartegenover „revolutie” of „rebellie” plegen.

6. Synoden hebben geen bestuurs- of regeermacht over de kerken of de gelovigen.

7. Synoden zijn vergaderingen van afgevaardigden, van gezanten der kerken.

8. Besluiten van synoden zijn daarom nooit zonder meer rechtskrachtig „geldig”, ze zijn niet meer dan een „voorlopig oordeel”.

9. Besluiten van synoden worden pas rechtskrachtig als ze door de kerkeraden worden geratificeerd.

Het komt er op aan ook in deze dingen trouw te zijn aan wat we in de vrijmaking leerden en in praktijk brachten.

We moeten het niet vergeten dat dr. F. L. Bos leerde dat synodebesluiten aanstands bindend zijn nadat hij „synodaal” was geworden. Of beter gezegd **in** en **door** het poneren van deze stelling bleek dat hij metterdaad „synodaal” was.

C.V.

Kerkelijk Leven

Frankrijk

In Frankrijk woont — het adres volgt straks — een vrijgemaakte broeder met zijn gezin, die gaarne zou vernemen of in zijn omgeving misschien nog meer nederlandse geloofsgenoten wonen. Mocht dat het geval zijn dan verzoeken wij langs deze weg contact te willen opnemen. Het is broeder W. Tempeelaar, Septemanville, St. Martin au Buneaux, Seine Maritime, Normandie, France. Deze broeder onderhoudt contact bij de Eglise Reformée te Fécamp (een stadje aan de kust

tussen Dieppe en Le Havre). Zelf woont hij plm. 3 km. van de kust in de omgeving van het badplaatsje Veulettes, ongeveer 55 km. van Dieppe, 25 km. van Fécamp en 60 km. van Rouen.

Het zou ons zeer verheugen als onze bemiddeling een voor en door deze familie zeer gewenst contact zou tot stand brengen. Misschien kunnen lezers eventuele familieleden of bekenden op dit adres attent maken.

Korea

Onlangs preekte ik ergens in Nederland. En vertelde in de preek even — de tekst gaf waarlijk gereede aanleiding — van de studenten aan het theologisch Seminarie Korea te Poe-son (Korea) met z'n ruim 90 studenten. Deze zijn bijna allemaal zó arm dat ze slechts tweemaal daags een kommetje rijst met een klein beetje groenten ontvangen. Als ze met vakantie gaan zijn ze verzwakt en lijden meerderen aan bloedarmoede. Ik vroeg of er niet een paar jongelui waren die dat eens even konden organiseren. Zo geschiedde. Het resultaat was dat ze in die middelgrote gemeente in een mum van tijd plm. 850 gulden bij elkaar hadden. Welke gemeente dat was vertel ik niet want ik geloof dat de linkehanden daar liever niet weten wat de rechterhanden doen. Maar het is kostelijk!

Dat seminarie van Poe-san is een Theologische School van de presbyteriaanse kerk in Korea. Een van zijn leerlingen ds. Chah studeert in Kampen Nieuwe Testament. Zijn studie wordt bekostigd door de kerk van Bunschoten-Spakenburg. Onlangs werd een actie gevoerd voor de versterking van de bibliotheek der school, die, zoals men in het Geref. Gezinsblad heeft kunnen lezen, ruim f 8000,- opleverde. Maar die studenten hebben naast theologisch voedsel ook eten voor het lijf nodig. En ze lijden honger. Nu doen wij vrijgemaakten doorgaans niet mee aan allerlei acties die op oecumenisch niveau worden gehouden voor honger-gebieden. Maar hier valt wel wat te doen. Wie helpen wil storte een gave op mijn girorekening: 903391 ten name van ds. G. Visee, Vloeddijk 113 Kampen. Men vermeldt: „Korea”. De verantwoording volgt in Opbouw. **HARTELIJK AANBEVOLEN**. Ik zal zorgen dat de binnen gekomen gelden op 't juiste adres komen.

Het gemeenschappelijke in de oecumene

De Rotterdammer bracht op dinsdag 23 maart verslag van een artikel van ds. H. G. Groenewoud (Amersfoort) over de situatie van de Confessionelen in de ned. hervormde kerk. Daarin trof ons een en ander dat hij opmerkte over het oecumenisme. Hij schreef: „Er is nog nauwelijks een band van gemeenschap in bewuste overeenstemming van geloofsovertuiging, in gelijke inzichten op ander terrein, in gelijke levenspraktijk. Men leeft niet meer primair in de kerk, maar voornamelijk in de wereld en de kerk is soms ornament, soms traditie, soms instituut tot verstrekking van bepaalde geestelijke waarden en goederen. Hierdoor is men vrijblijvend gaan staan tegenover de eigen kerk, zoals tegenover de winkelier en men gaat zondags naar de kerk „waar ik het het prettigst vind”.

De Rott. gaat voort: „Ds. Groenewoud juicht het toe, dat het kerkisme gaat verdwijnen, maar hij noemt het **bedenkkelijk**, dat men nu vervalt in het andere uiterste van oecumenisme en helemaal geen kerk meer ziet. In het oecumenisme heeft geen samenkomen van kerken plaats, maar een gemeenschappelijk verlies van kerkelijkheid”.

We hebben niet de bedoeling hetgeen ds. Groenewoud schreef woord voor woord te analyseren. Maar leggen de vinger bij het laatste: „In het oecumenisme is een gemeen-

TE BERDE

In het januari-nummer van Petahja, het orgaan van de Bond van Mannenverenigingen op Geref. Grondslag schreef ds. W. G. de Vries een artikel over de kerkelijke situatie. Uiteraard over de situatie, zoals die in januari was. Het is niet mijn bedoeling maanden na datum op dat artikel in te gaan. Er is echter één zin, die in mijn gedachten is blijven haken. Daarop ga ik wel graag alsnog in. Ds. de Vries schreef:

„We realiseren ons toch wel goed, dat ons kerkvolk nu al tientallen jaren lang is verontrust door allerlei vreemde dingen? Voorgangers, die plotseling synodaal werden, nadat zij eerst luide de trompet gestoken hadden voor doorgaande reformatie”.

Om de tweede zin gaat het me. Ds. de Vries vindt het vreemd over te gaan van doorgaande reformatie naar de synodale kerken. Nu, zo vreemd is dat niet.

Er zijn altijd mensen die makkelijk van het ene uiterste naar het andere uiterste overslaan. De kerkgeschiedenis geeft daarvan heel wat voorbeelden. Petrus is er één van. Lumey van der Marck, de man van de Briel en de Gorcumse martelaren is rooms gestorven. Echt van het ene uiterste naar het andere. Ds. Datheen was ook geen voorbeeld van standvastigheid. Raakte in geestdrijverige wateren verzeild. Ds. Scholte, één van de eerste afgescheiden dominees was ook de eerste die zijn pretentie opgaf door zich te melden bij de overheid. Het verzoekschrift om erkenning gericht aan Willem I werd door hem ondertekend met de bijvoeging: vroeger predikant te Genderen en Doeveren.

Louter psychologische verklaringen voltooien echter in vele gevallen niet. Ook niet bij al de voorbeelden die ik noemde. Niet alle breken met een bepaalde gemeenschap is reformatie. Soms is het ook gewoon stijfhoofdigheid en uiting van een revolutionaire mentaliteit. En dan kan men ook wel weer de andere kant uit. Of dat gebeurt is afhankelijk van de omstandigheden.

De overgang van de doorgaande reformatie naar de synodale kerken is een logische en consequente overgang. In de synodale kerken werd de veronderstelde wedergeboorte tot een norm voor orthodoxie. Als reactie daarop maakte men het „denken vanuit de kerk” of het „ethisch conflict” tot norm van handelen. Zo kwam men tot de gedachtengang van de doorgaande reformatie. Maar in beide gevallen heeft men iets anders centraal dan wat de Heilige Schrift ons leert dat centraal moet zijn. Zelfs als de veronderstelde wedergeboorte een juiste leer was geweest, dan nog zou het doen van de synodes in de veertiger jaren onjuist zijn geweest. Men kan de wedergeboorte centraal stellen. Men kan de heiliging centraal stellen. Men kan het geloof centraal stellen. Deze lijst is naar believen uit te breiden. De zaken die ik noemde zijn goed en noodzakelijk. Maar centraal is de dood en de opstanding van Jezus Christus. Dat is ons vóór alle dingen overgeleverd. Daaraan moeten we dus ook vóór alle dingen vasthouden. Dat leert de Schrift ons zelf. Het is niemand geoorloofd iets anders centraal te stellen. Natuurlijk, zal men zeggen, is er geen tegenstelling tussen Jezus Christus en de wedergeboorte, Jezus Christus en de heiliging, Jezus Christus en het geloof. Nu, niemand kan en mag dat tegenspreken. Maar er was ook geen tegenstelling tussen het dienen van de HERE en het volbrengen van zijn wet. Maar bij de Farizeërs was het wel tot een tegenstelling geworden. Omdat men van de reddende gerechtigheid maakte betalende gerechtigheid. Omdat men niet bleef denken en handelen vanuit het centrale van het evangelie, vanuit de waarheid van het evangelie: de vrijspraak van de zondaar.

En of men dan het één heeft (wedergeboorte, al dan niet verondersteld) of het andere (doorgaande reformatie, ethisch conflict) in beide gevallen denkt men niet vanuit dat wat we bereiken hebben (Fil. 3 : 15). Daarom is de overgang van het één naar het andere, of van het andere naar het één ook niet zo vreemd, als het lijkt. A.

schappelijk verlies van kerkelijkheid".

Het is nooit anders geweest.

Het begint met relativisme t.a.v. de kerk.

Het wordt indifferentisme t.o.v. de kerk.

Het eindigt in nihilisme t.a.v. de kerk.

Dat men toch alom zich herinnerde het woord van Paulus: „doch opdat gij moogt weten hoe men zich behoort te gedragen in het huis Gods, dat is de gemeente van de levende God, pijler en grondslag van de

waarheid". I Tim. 3 : 15.

De kerk het huis van God.

Niet een verenigingetje van ons en van onze gelijkgezinden. Maar het huis van God. Waar alles gaan moet naar hetgeen Christus, de enige Algemene Bisschop en het Hoofd der kerk ons verordineerd heeft. Hoe meer men dat doet des te meer zal de echte oecumene, de echte zich vertonen.

G. Visee

Mogen en moeten onze kinderen deelnemen aan het avondmaal des Heren

VII

Zolang de erfgenaam een kind is.

In verband met de zaak, die ons bezig houdt, de deelneming van kinderen aan het avondmaal, werd ergens de bekende plaats uit Galaten 4 te berde gebracht:

„Ik bedoel dit: zolang de erfgenaam onmondig is, verschilt hij in niets van een dienstknecht, al is hij ook eigenaar van alles; maar hij staat onder voogdij en toezicht tot op het tijdstip, dat door zijn vader tevoren bepaald was".

Ik schrijf na deze eerste twee verzen van het hoofdstuk nu meteen maar de verzen 3-5 af:

„Zo bleven ook wij, zolang wij onmondig waren onderworpen aan de wereldgeesten. Maar toen de volheid des tijds gekomen was, heeft God zijn Zoon uitgezonden, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet, om hen, die onder de wet waren, vrij te kopen, opdat wij het recht van zonen zouden verkrijgen".

De schrijver⁹⁾, die o.a. met het citeren van Galaten 4 : 1-2 meende de Schrift te hebben laten spreken tegen het deelnemen van kinderen aan het avondmaal, moet wel de volgende gedachteweg hebben gevolgd:

1. De kinderen der gemeente zijn wel erfgenamen des verbonds, maar nog geen mondig erfgenamen;
2. Tot aan hun mondigheid staan ze onder voogdij en toezicht;
3. Gedurende die onmondigheid beschikken ze niet vrij over de erfenis, die voor hen door voogden en toezichthouders wordt beheerd;
4. Deze onmondigheid duurt tot de tijd door de Vader te voren bepaald.
5. En in dit verband moet de erfenis wel het deelnemen aan het avondmaal zijn.

We veroorloven ons de volgende vragen en opmerkingen:

Ad 5. Als de erfenis het deelnemen aan het avondmaal is — we ontkennen niet dat deze er toe behoort — dan is dat toch het geval omdat de in het avondmaal betekende zaken: de vergeving der zonden en het eeuwige leven aan de kinderen uit kracht van Gods verbondsbeloften toekomen. Nu is het teken en zegel van deze zaak minder dan de zaak zelf. De kinderen hebben dus de zaak; maar waarom mogen ze dan het teken van de zaak niet ontvangen?

ad 4. Wat is de tijd, die door de Vader te voren bepaald is? Het uur van de openbare geloofsbelijdenis? Waar heeft de Vader dat bepaald? Graag Schriftbewijs! Of hebben anderen dat bepaald? Of is het de tijd waarop de kinderen tot geloof komen? Hoe oud moeten ze daarvoor zijn? En worden de beloofde goederen hun deel door het geloof of zijn ze reeds vóór het geloof hun beloofd deel en moeten ze geloven omdat deze beloften hun geschonken zijn?

ad 2 + 3. Wie bewaren deze erfenis voor

onze kinderen? Vader en Moeder? De ouderlingen? De gemeente?

ad 1. Wanneer worden de kinderen mondig?

We stelden deze vragen, uitgaande van de veronderstelling dat deze twee verzen iets te maken hadden met de positie der kinderen in de nieuwtestamentische gemeente.

Doch ze hebben er niets mee te maken.

Want de apostel schrijft hier niet over de kwestie van de verhouding van de kinderen en de volwassenen in de kerk, noch in de oude hebreewse noch in de christelijke, maar over de verhouding van de gelovigen onder het oude en die onder het nieuwe verbond.

Héél de oudtestamentische gemeente, volwassenen + kinderen, verhiel zich tot de nieuwtestamentische kerk, volwassenen + kinderen, als een onmondige erfgenaam tot een mondige. De oudtestamentische gelovigen stonden allen onder voogdij en toezicht, n.l. van de Wet van het Horebverbond. Die voogdij en dat toezicht van de Wet zijn weggevallen toen Christus door zijn geboorte uit een vrouw ook onder dat toezicht en die voogdij van de Wet kwam. Doch Hij heeft door die Wet van het Horebverbond te vervullen degenen die onder die Wet waren vrijgekocht. En aan ons, kerkleden, die voor zijn komst als onmondigen in niets van een slaaf verschilden, het recht van zonen gegeven.

Aan allemaal toch zeker!

Aan heel de nieuwtestamentische gemeente. Ook aan onze kindertjes. Die staan ook niet meer onder voogdij en toezicht van de Wet: ze behoeven niet meer besneden te worden, niet meer de sabbat^h te vieren, niet meer koosjer te eten, geen pascha te houden, er hoeft voor hen geen reinigingsoffer te worden gebracht. Enzovoorts.

Daarover schrijft de apostel in Galaten 4.

En niet over de positie der kinderen in de nieuw testamentische kerk van Christus.

En als men nu met deze Schriftplaats iets wil in verband met de zaak die ons bezig houdt dan vraag ik:

Als in de kinderperiode van de kerk, onder de Wet, onder het Horebverbond de kinderen mochten deelnemen aan de offermaaltijden, I Samuel 1 : 4, Deut. 12 : 18, en aan het pascha, Ex. 12 : 26, zouden dan in de periode van de mondige nieuwtestamentische kerk, waarin allen geen onmondigen en slaven meer zijn, maar het RECHT van ZONEN verkregen hebben, de kinderen niet mogen aanzitten aan het pascha van het nieuwe verbond?

Staan onze kinderen op die vaste grond, ja of neen?

En zou de Christus, die, toen Hij Zelf nog onder de Wet was op z'n minst als jongen van twaalf jaar het pascha meevierde, thans aan de kinderen der gemeente, die zonder die Horebwet zijn, hun deel aan het ware Paaslam onthouden willen zien?

Weest niet vele meesters, mijn broeders!

We horen zo graag mooie preken over die twaalfjarige Jezus in de tempel. Tegen degenen, die mij bij voorbaat van exemplarische exegese verdenken zeg ik op mijn beurt: dit gave kind speelde daar niet voor messias-

je. Een kind, dat zich verwonderde in de dingen van zijn Vader. Oók toen Hij aan het paasmaal zat. Zouden wij aan onze kinderen dat Paasmaal onthouden mogen?

Pascha-avondmaal.

Dezelfde schrijver, die zich vergiste in de aanhaling van Galaten 4 : 1 en 2, schreef in hetzelfde artikel ook over de kwestie van de verhouding tussen het pascha en het avondmaal. Hij betoogde — terecht — dat er door de komst van Christus ook een verandering van wet gekomen is. Hij verwijst voor deze uitdrukking naar Hebr. 7 : 12. En hij wijst er op, al weer volkomen juist, dat men uit het feit dat in Israel alleen de jongens besneden werden, niet concluderen mag dat de doop ook alleen aan jongens mag worden toegediend. Nu valt er op dat punt intussen weinig te concluderen want de Schrift spreekt over de doop van vrouwen rechtstreeks, wanneer zij in Handelingen 16 : 15 verhaalt van de doop van Lydia, de purperverkoopster. Maar we veroorloven ons de opmerking dat Gods genade onder het nieuwe verbond dus blijkbaar niet geringer, maar ruimer geworden is: niet slechts personen van het mannelijk geslacht, maar ook die van het vrouwelijk geslacht mogen de doop ontvangen.

Volgens de door ons geciteerde schrijver echter staat de zaak ten aanzien van de verhouding tussen het avondmaal en het pascha anders. Mochten de kinderen deelnemen aan het eten van het pascha, van de gemeenschap van de Tafel des Heren zijn zij uitgesloten. Hij argumenteert dit als volgt:

„Dit geldt ook de verhouding pascha-avondmaal. Bij het prototypische herdenkingsfeest van de uitleiding uit Egypte, waarbij de natuur zelf leerde op welke leeftijd de kinderen van het paaslam konden mee-eten, hebben wij niet minder dan bij de besnijdenis te doen met een ceremonie: beide zijn opgenomen in het boek van de schaduwendienst van de Horeb, Leviticus (resp. hoofdstuk 23 en 12). En niet minder ten aanzien van het tweede sacrament geldt, dat de komst van de Hogepriester Christus verandering van wet betekent, ook ten aanzien van de deelname aan dat sacrament. Want nu geldt niet meer de natuurlijke factor, wanneér een kind zelfstandig eten en drinken kan, — en het gaat ook nu om het verbondskind —, maar de eis van het welbewuste persoonlijke geloof, want de apostel schrijft, dat men het eten (en drinken) van het lichaam (en bloed) van Christus moet onderscheiden van het gewone, alledaagse eten en drinken (1 Cor. 11 : 29), wat als vanzelf in zich besluit, dat men de betekenis van het sacrament moet verstaan. En ook, dat men het avondmaal niet vieren zal dan als iemand die zichzelf beproefd heeft (1 Cor. 11 : 28). Dit vereist enige mate van rijpheid ten aanzien van het geestelijk leven, enige beleving in de gemeenschap met Christus. En nu wil ik de kinderen, die een vrome opvoeding genieten, volstrekt niet als ongelovigen beschouwen, maar wel als onrijpen ten aanzien van de vereisten, die de apostel stelt voor de avondmaalsviering. En zelfs al zouden zij de hele catechismus van buiten kennen, dan is dat nog te vlak dan dat zij het verstaan. Gezwegen nu maar van kinderen, die de beker niet eens zelf kunnen hanteren¹⁰⁾).

Doperse argumentatie

Het komt ons voor dat deze argumentatie, indien ze al niet voluit dopers is, dan toch het dopers gevoelen bedenkelijk in het geveel komt. Immers volgens de schrijver wordt de zaak van de deelname aan het paasmaal bepaald door de natuurlijke factor: als een kind zo ver is dat het kan eten en drinken mag het ook mee eten van het paaslam. Daarentegen zou de vraag van het deelnemen aan het

⁹⁾ Ds. I. de Wolff in het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland 3 oktober 1964.

¹⁰⁾ Ds. I. de Wolff. t.a.p.

avondmaal bepaald worden door de geestelijke factor dat de kinderen moeten gekomen zijn tot „persoonlijk geloof” en ze moeten in staat zijn „het lichaam des Heren te onderscheiden”. Al zouden ze de hele catechismus uit het hoofd kennen, ook dat is niet voldoende, ze moeten de catechismus verstaan.

Indien dat laatste, het verstaan van de héle catechismus in volle ernst zou gesteld worden als eis voor het deelnemen aan het avondmaal, dan moet onder ons het aantal avondmaalgangers snel verminderen. Dan eten en drinken zich vele volwassenen een oordeel.

Nu laten we in dit verband de zaak van het onderscheiden van het lichaam des Heren rusten. Het komt in deze artikelen rechtstreeks en zijdelings aan de orde. Slechts merken we hier op dat dit alles wel ver verwijderd is van de eenvoud van de kerk die ons de heidelbergse catechismus schonk.

Maar we willen hier de aandacht vestigen op het feit dat hier de verhouding tussen oud en nieuw verbond, pascha vieren en avondmaal houden gezien wordt onder het aspect van „natuurlijk” en „geestelijk”. Zo iets zeiden de dopersen ook: het oude verbond was een verbond van tijdelijke, natuurlijke, historische weldaden en zegeningen, het nieuwe van eeuwige, geestelijke en hemelse goederen. In het oude verbond voedde God zijn volk volgens hen „als zwijnen aan de trog”. En het deel hebben aan de weldaden van het oude verbond werd volgens hen bepaald door de natuurlijke conditie van de afstamming van Abraham in de linie Izaak en Israël.

Daarom mochten die kinderen ook worden besneden. Maar voorwaarde voor het deel hebben aan het nieuwe verbond was „persoonlijk geloof”. Het is bekend hoe fel en scherp Calvijn deze doperij ook op dit punt bestreden heeft. Al was het alleen maar in de Institutie II, hfdst. 10 en 11. En ik houd me er van overtuigd dat de schrijver van boven geciteerd artikel het met die bestrijding van harte eens is. Maar „quandoque dormitat bonus Homerus”, de goede Homerus knapt ook wel eens een uiltje en de beste breister laat ook wel eens een steek vallen.

Dat gebeurde hier.

Want de schrijver suggereert hier dat het pascha een maaltijd was waarbij het alleen maar op eten en drinken aan kwam: wie dat laatste kon mocht meedoen. Maar het pascha was een gedachtenismaaltijd. Een herinnering aan de verlossing uit Egypte, een verzekering dat Israël door de dood van het paaslam werd gered van de dood. En bij toenemend openbaringslicht — men denke aan Jesaja 53! — werd duidelijk dat het Ware Paaslam nog komen moest en komen zou. Daaraan sloot de prediking van de Doper aan: Zie het Lam Gods dat de zonde — niet slechts van Israël, maar — der wereld draagt. Zo kon de Here Jezus aan het laatste paasmaal en het eerste avondmaal zó van het oude verbond overgaan op het nieuwe, van het bloed van het paaslam op zijn eigen bloed. En Paulus zeggen: „Oók voor ons is een pascha geslacht, namelijk Christus” 1 Cor. 5. En klinkt straks de lof der gemeente over Het Lam, dat geslacht is.

Aan het paasmaal — we herinnerden er reeds aan — werd juist aan de kinderen van Gods verlossingswerk verteld, Ex. 12 : 26 v.v., „opdat het volgende geslacht dat zou kennen”. Psalm 78. Waarom vieren we niet zó eenvoudig avondmaal met onze kinderen, waarom leren we hen niet bij en aan en door het avondmaal, dat uitstekend léermiddel en zeggen we hun niet met het woord, een nieuw testamentische „haggada” — zie wat we daarover schreven —, niet alleen dat het is geschied en waarom zeggen we hun niet met de daad, door hem méé te laten doen, dat het Lam Gods ook voor hen is geslacht? Ze horen er toch bij? Alle dopersen ten spijt? En ze mogen en moeten dat toch, naar „de mate van hun geloof”, geloven?

Onze tegenwoordige praktijk

Hoe ver is onze tegenwoordige praktijk daarvan verwijderd! Om te beginnen hoeveel ouderen, die dan reeds belijden deden, laten hun plaats aan de avondmaaltafel leeg. En onze jongeren wachten vaak tot hun negentiende of twintigste jaar of nog langer met hun eerste gang naar het avondmaal. En wij ouderen vinden dat gewoon. Uit kracht niet van Gods Woord. Het „U en uw zaad”, „U en uw kinderen” dat wij in betrekking tot de doop der kinderen altijd hebben staande gehouden tegenover de sekten en tegenover de sektarische (onder)stromingen binnen de kerk, hebben wij ten aanzien van de avondmaalspraktijk reeds lang niet meer beleefd. Zeer tot schade van onszelf, en nog meer tot schade van onze jeugdigen. Want onze kinderen groeien op bij de gedachte dat 't avondmaal een zaak van grote mensen is. Dat het voor hen nog de tijd heeft. Dat zij daarover eigenlijk pas eens moeten gaan nadenken als zij zo om en bij de twintig jaar oud zijn. En — dat is nog erger — dat zij tot die tijd nog min of meer „vrij” zijn. Vrij - van wie? Van Christus? Van zijn geboden? Van de eis om de HEERE te betrouwen en lief te hebben met hun ganse hart en met hun ganse ziel, met geheel hun verstand en met al hun kracht? Vrij van hun doop? Vrij van de God van hun doop? Vrij van de gemeenschap van het lichaam en het bloed van Christus?

Doorgaande reformatie

Op dit punt hebben de Gereformeerden dringend behoefte aan doorgaande reformatie. Aan uitzuivering van de doperse, remonstrantse, piëtistische, methodistische zuurdesem. Want ook voor ons, en voor onze kinderen!, is een Paaslam geslacht, namelijk Christus. 1 Cor. 5.

Men versta mij wel.

Wanneer ik hier van „doorgaande reformatie” spreek bedoel ik niet, dat we nu maar eens 1, 2, 3 een overstapje moeten nemen op een andere praktijk. Ik ben doodsbenuwd voor mensen, die altijd klaar staan voor een „nieuwigheid”. Het moet anders. Deze zaken zullen ons eerst moeten verontrusten. Niet door perspolemieken en niet door overhaaste beschuldigingen. Maar we zullen broederlijk met elkaar moeten spreken, op christelijke wijze moeten schrijven, deze dingen met elkander, ook op gemeentevergaderingen en op de samenkomsten der ouderlingen moeten bespreken. En Gods Woord moeten vragen. En er zal op dit punt een gemeenschappelijke overtuiging moeten groeien dat onze weg na dat kostelijke begin in de kerk van de Palts, in de kerk van de heidelbergse catechismus niet goed is geweest. Dat we hier samen en met ons voorgeslacht schuldig staan. En we zullen samen moeten wederkeren tot de HEERE.

Tenzij — dat uit Gods Woord, maar dan ook uit de Schriften, bewezen worde dat onze tegenwoordige praktijk recht en goed is voor de HEERE. Ik meen dat dat niet het geval is. Maar ook als dat wel het geval zou zijn, heeft de discussie zin.

Eén ding voorzie ik wel.

Dit: dat de doperse onderstroom in ons Gereformeerde leven heftig in verzet zal komen. Overal waar deze onderstroom krachtig is, waar doperse, remonstrantse, piëtistische, methodistische motieven de traditie mede bepalen, staat men reeds van ouds kritisch tegenover de gereformeerde avondmaalspraktijk. Dat zal alleen nog erger worden als de Vaders en de Moeders hun kinderen, niet zonder maar met de bewilliging der gemeente, meenemen naar het avondmaal. Doch dat mag ons niet weerhouden het te doen. Als we dan weer in een isolement komen dan moet dat maar.

Maar mij blijft verontrusten dat de Schrift die de kinderen van Israël een plaats gaf aan

de paasmaaltijd, over heel de toelating tot het avondmaal „zwijgt”. Zoals zij „zwijgt” over de kinderdoop. Nochtans hebben wij op het punt van de kinderdoop fors de lijn van het oude naar het nieuwe verbond doorgetrokken, van de kinderbesnijdenis naar de kinderdoop. Waarom niet van de deelneming van de kinderen (Ex. 12 : 26) aan de paasmaaltijd naar hun deelname aan het avondmaal des Heren?

De Schriftvragen

Op dit punt zullen we samen de Schrift moeten vragen. Zeker ten aanzien van de kwestie hoe oud onze kinderen moeten zijn om door Vader en Moeder naar het avondmaal gebracht te worden? (Heidelberg). Maar ik meen dat het een goede zaak zou zijn als heel de gemeente de dood des Heren verkondigde. Heel het volk: „Larob”. Het vólle getal. Maar dat vereist om tot een schriftuurlijke praktijk te komen, bij ons allen een geestelijke omzetting.

En meer.

Ook heel onze wijze van avondmaal vieren zal moeten worden gezien.

Maar dat zijn zaken van de tweede orde.

De eerste kwestie is: of het goed is dat we onze kinderen, lidmaten van de gemeente van Christus, als ze reeds tot hun verstand gekomen zijn, daarna toch nog vele jaren lang uitsluiten van de tafel der gemeenschap.

Ja, indien de Here hen uitsluit.

Neen, indien het woord van de Here Jezus: „want derzulken is het koninkrijk der hemelen” óók iets te zeggen heeft ten aanzien van de avondmaalsgemeenschap.

Hoe het ook zij — onze huidige praktijk vergt verbetering.

Zo als het thans is is het niet recht en niet goed.

G. Visee

BOEKBESPREKING

Een laatste appèl door ds A. van der Ziel, Geref. predikant te Groningen.

Een in zich zelf eenvoudige zaak kan als ze eenmaal op „de kerkelijke weg” komt de schijn krijgen van een zeer ingewikkelde aangelegenheid. Vooral wanneer ze in allerlei quasi juridisch opgebouwde schriftelijke stukken wordt uitgevochten. Dan ontstaat er een papierwinkel om niet te zeggen een papierlawine waar een gewoon christenmens geen raad meer weet. Hij ziet van de bomen het bos niet meer. En wordt bevangen door het verlamme gevoel dat hij in de kerkelijke juristerij maar een „leek” is tegenover de „vaklieden” in de kerk, die de wegen en middelen van de kerkelijke rechtspraak kennen. Met als gevolg dat hij er zich maar bij neerlegt: „Wat de heren wijzen, moeten de gekken prijzen”, of dat hij zich blind verzet in een houding van: dat néém ik niet. En dat in dagen waarin nog al opgegeven wordt van „het ambt aller gelovigen”. Het is duidelijk dat op deze wijze de mondigheid van de kerkgemeente danig in de knel komt. In het eerste geval doet het mondig kerklid geen mond meer open en rust hij in het „de synode heeft gesproken en nu is de zaak uit”; in het tweede geval spréékt hij niet, maar zet hij alleen maar een grote mond op.

Ik ben er zeker van dat de kerkelijke familie Doorsnee aan de synodale besluiten in de zaak ds A. van der Ziel geen touw heeft kunnen vastknopen. En het is zelfs voor iemand als ds A. van der Ziel die in dit „Laatste appèl” die besluiten gaat analyseren, controleren, critiseren onmogelijk de zaak eenvoudig te houden. De padvinder kan nu eenmaal niet met het kapmes door het knepelhout, maar moet in het ontstane struikgewas behoedzaam de begane wegen langs. Ds Van der Ziel was nu eenmaal gebonden aan „de stukken”.

De kwestie.

Toch doet de lezer van die 'Laatste appèl' goed hier de eenvoudige zaak op te speuren. In 1960 ontving de raad van de kerk van Groningen-Zuid verzoeken voor samenspreking van de synodale kerkeraad. Ze werden op 27 juni '60 en 14 november '60 afgewezen. Daarna is er een gesprek geweest van 13 leden van de vrijgemaakte kerk (11 broeders en 2 zusters) met deputaties van de synodale raad. Gingen dezen nu

doen wat de kerkeraad geweigerd had: „samenspreken”? Deden zij daarbij alsof zij nu de kerkeraad waren? Traden zij op alsof zij de gemeente vertegenwoordigden? Neen! Noch het een, noch het ander, noch het derde was het geval.

Want a) het gesprek door hen met deputaties van de synodale raad gevoerd was niet de „samenspreking” door de synodale kerkeraad gevraagd en door de kerkeraad geweigerd. Integendeel: het onderwerp waarover werd gesproken was een ander. De dertien hielden een gesprek om de enerzijds gevraagde en anderzijds geweigerde „samenspreking” zo mogelijk op gang te brengen. En b) de dertien deden niet alsof zij de kerkeraad waren of vervingen. En c) zij traden niet op als gemachtigden van de gemeente, maar duidelijk op eigen initiatief, voor eigen rekening en verantwoordelijkheid. Zij deden dat natuurlijk wel omdat zij, anders dan hun kerkeraad, samenspreking tussen de beide kerkeraden begeerden en de beletselen daartoe wilden wegnemen.

Tot deze dertien behoorde ook ds Van der Ziel.

Om zijn deelname aan dat gesprek werd hij door zijn kerkeraad op 28 november 1961 vermaand. Deze achtte dit zijn doen onbroederlijk, niet in overeenstemming met zijn ondertekening van artikel 30 ned. gel. bel. en artikel 31 k.o. en verzocht hem dit gesprek te beëindigen.

Zie hier het begin van de „openbare en grove zonde” van ds Van der Ziel. En het begin van de rechtshandel tegen hem. Men lette op het feit dat even het ondertekeningformulier om de hoek komt; dat artikel 31 in stelling wordt gebracht (gravamenplicht als je het met de kerkeraad niet eens bent) en dat het woord „vermaan” valt.

Hier ligt het begin.

Om deze spil draait de hele procedure.

Op 5 juni 1963 viel het eerste besluit de weg van schorsing op te gaan. Dat gebeurde in de nacht toen van de 56 kerkeradsleden nog slechts vier en dertig aanwezig waren. Velen hadden vanwege het late uur de vergadering reeds verlaten, onwetende dat het punt schorsing op het agendum stond. Gronden voor schorsing werden niet precies geformuleerd.

Dat gebeurde eerst op 9 juni!

Vervolgens kreeg de naastgelegen kerk Groningen-Noord met de zaak van doen: de meerderheid achtte ds Van der Ziel niet schorsingswaardig. Daarna bracht men de zaak op een classis Groningen als appèlzaak naar artikel 31. Ook daar bereikte men z'n doel niet. Toen schorste de kerkeraad volkomen in strijd met artikel 79 k.o. alleen. Vervolgens kreeg de P.S. met de zaak van doen. En via via bezwaarschriften belandde ze zaak op de generale synode. Deze sprak met 14-13 stemmen zich uit voor de schorsingswaardigheid van ds Van der Ziel; en keurde behoudens een enkele restrictie de schorsingsweg goed.

Ds Van der Ziel's laatste appèl.

Hetgeen nu de generale synode constateerde, oordeelde en uitsprak en besloot wordt door ds Van der Ziel geschift, beoordeeld en geargumenteed afgewezen.

Maar houde onder het lezen het begin van de zaak goed in het oog. Passe op dat men in de papierwinkel niet om komt.

Want dáár gaat het om. Of hetgeen ds Van der Ziel deed door met 12 anderen met de synodale kerkeraad contact op te nemen teneinde als nog de samenspreking tussen de kerkeraden mogelijk te maken een zonde, een openbare, grove zonde was, die ambtelijk vermaan, voortgaande tot tuchttoefening en schorsing en afzetting nodig maakte en wettigde.

Daar draait al het andere om.

Nu zal iemand zeggen: maar achter die verschillende houding van de meerderheid van de kerkeraad aan de ene en ds Van der Ziel aan de andere kant ligt een verschil betreffende de belijdenis aangaande de kerk, althans aangaande de betekenis van die belijdenis voor de beoordeling van de kerkelijke situatie.

Dat zal wel waar wezen.

Maar dáárover gaat het nu juist in de procedure niet. Ging het er maar wél over! Dan was dat tenminste uit de verf gekomen.

Maar het gaat over wat ds Van der Ziel dééd, samen met 12 anderen een gesprek voeren met de (deputaten van) de synodale kerkeraad om tot samenspreking tussen de kerkeraden te komen.

Was dat zonde?

Een grove zonde in de zin van art. 79 en art. 80 k.o.? Een zonde der schorsing en afzetting waardig?

Dát is de zaak.

Niet of het wijs, tactvol, beleidvol van ds Van der Ziel was. Niet of men het met zijn optreden ééns is. Ook niet of men zélf zou gedaan hebben als hij.

Maar een zonde? Iets waarvan de Here Christus, onze enige Meester, de enige en algemene Bisschop en het Hoofd der Kerk zegt: wie alzo handelt is evenmin als een echtbreker, dronkaard, een godslasteraar, een meinedige en wat

dies meer zij waardig in mijn gemeente het woord en de sacramenten te bedienen? Zo iemand is geen herder, maar een huurling?

Dat is de vraag die thans nog ligt voor de consciëntie van de kerkeradsleden van Groningen Zuid. En die ligt voor de gewetens van de ambtsdragers der classicale kerken in Groningen. Hoe gaarne zou ik gezien hebben dat deze vraag in dit laatste appèl scherper, indringender, doorborender in deze laatste apologie voor zijn ambtelijk leven door ds. Van der Ziel gesteld was. Als een vlamvend vuur!

En nog een andere vraag brandt mij in het hart. Of ik in deze zaken denk als ds. Van der Ziel is niet van enig belang. Zijn geweten wordt niet geoordeeld door het mijne. Mijn geweten niet door dat van hem. Dat behoort tot de christelijke vrijheid en daarom onvervreemdbaar tot de schriftuurlijke ruimte in de kerk van Christus waar ieder zijn eigen Heer staat en valt. Maar wel zou ik ds. Van der Ziel willen vragen: Is de zaak van de mogelijkheid en de nuttigheid van een samenspreking met de synodalen zó urgent, zó dringend door het Woord Gods geboden, zó duidelijk, dat hier dóórzetten eis was van de Koning der kerk? Zo dat ongehoorzaamheid aan zó duidelijk gebod U en mij het misnoegen van de Here op de hals haalt? En zelfs al meent ge dat, is het dan niet eis van een pastor, een herder der schapen, geduld te oefenen als de schapen ons niet kunnen volgen? Staat het waarlijk zo dat de Goede Herder hier stelde voor een gebod waar U niet onder uit kon? Wij moeten als dienaren des Woords vaak zo veel geduld hebben met door de traditie gewortelde zonden. Kon en kan dat nu niet op het punt ener samenspreking met de synodale gemeenschap? Indien U, collega Van der Ziel, die vragen bevestigend beantwoordt dan wijk ik voor de consciëntie van een broeder. Niet ik, maar de Here oordeelt dan. Aan Uw schorsing zou ik niet durven medewerken en er geen deel aan willen hebben. Maar zoudt U niet nog tot de kerkeraad van Groningen-Zuid kunnen zeggen: Broeders, ik behoud mijn gevoelens. Maar om de gemeente, om heel onze kerkengemeenschap, om vriend en broed'ren schik ik mij naar het Uwe op dit punt? Laat mij dit appèl op U mogen doen. Het zal zo God het mij vergunt niet mijn laatste appèl zijn.

Onze vrijgemaakte kerken verkeren in een scherpe crisis. Hoe verschillend we ook over de betekenis en de konsekventies van de vrijmaking denken onder, ons over één ding zijn we het eens: dat het in 1944 niet anders mocht.

En tenslotte. U betitelt Uw brochure als een „Laatst appèl”. Ik schrok van het bijvoeglijke naamwoord: een „laátst” appèl. Dat klinkt als een ultimatum. Wat zit daar achter? Als het eens niet wordt gehoord, wat dan? Dan, maar dat kan ik niet van u denken, terug naar de synodale gemeenschap? Dan bij een eventuele vestiging aldaar gehoorzaamheid beloven aan de meerdere vergaderingen? Bij voorbaat het hoofd steken in de strop van de synodocratie? Dat is het wat ik niet begrijpen kan van andere collega's die bij ons over de meerdere vergaderingen klaagden en daar het hoofd buigen.

Zo zij mijn bespreking een appèl èn op de broeders van Groningen kerkeraad èn op U, collega Van der Ziel. In de lijn van wat mijn dagelijkse hartebede is naar Psalm 25: „o God, verlos Israel uit ál zijn benauwdheden”.

G. Visee

PERSSCHOUW

De Chr. Gereformeerden en wij

In „Woord en Wandel”, mededelingenblad van de Gereformeerde Kerk te Winschoten lezen we het onderstaande:

Hieronder treft U aan het kort verslag van de vergadering van de Christelijke Gereformeerde Kerkeraad en de Gereformeerde Kerkeraad, gehouden d.d. donderdag 24 september 1964 èn de, door beide Kerkeraden gevoerde correspondentie over het resultaat van de, in de afgelopen tijd gehouden vergaderingen, waarin is gesproken over de „prediking”.

Dit alles kan eerst nú in „Woord en Wandel” geplaatst worden, daar het „kort verslag” van bedoelde vergadering niet aan het einde van die samenkomst werd vastgesteld, doch pas daarna door de Kerkeraden afzonderlijk. Deze werkwijze vergt nogal enige tijd.

Kort Verslag van de vergadering van de Chr. Geref. kerkeraad en de Geref. kerkeraad, gehouden op donderdagavond 24 sept. 1964 in het verenigingslokaal van de „Opstandingskerk” te Winschoten.

Met kennisgeving waren afwezig de brs. De Groot en Wijnalda (Geref.) en br. Greven (Chr. Geref.).

De praeses, ds. K. Boersma, opent de ver-

gadering, leest Efeze 4 : 1-16 en gaat voor in gebed. In zijn openingswoord legt hij de nadruk er op dat de synodebesluiten wel belangrijk zijn, doch dat de werkzaamheden tussen de plaatselijke kerken belangrijker zijn.

Ds. Boersma zegt vervolgens dat hij, overeenkomstig een op de vorige vergadering genomen besluit, op deze vergadering een nadere verdediging zou geven van het door hem op die vergadering beweerde, n.l. dat er tweërlei werking van de Heilige Geest zou zijn.

Bij nader inzien was hij echter van mening, dat het bepaald onvruchtbaar zou zijn over dit onderwerp een lang betoog te houden omdat wat anderen vroeger hebben gezegd en geschreven over dit onderwerp, zonder meer niet gezaghebbend is. Hij stelt dan ook voor dit punt aan de hand van onze belijdenis en van de H. Schrift onderling te bespreken. Hiermede gaat de vergadering accoord.

Uit de nu volgende bespreking blijkt dat deze zaak (al- of niet een tweërlei werking van de H. Geest) ook reeds ter sprake kwam tijdens een samenspreking der deputaten benoemd door de Chr. Geref. Kerken en Geref. Kerken. Onder hen bleek hierover verschil van gevoelens te bestaan. Volgens ds. Boersma bestaat er in de Chr. Geref. Kerken over dit punt geen gangbare leer.

De bespreking spitst zich toe op de vraag of de Heilige Geest dóór of mét het Woord werkt. Beide kerkeraden zijn van mening geen keuze te mogen doen omdat beide uitdrukkingen schriftuurlijk zijn te noemen. Beide, achter deze uitdrukkingen liggende, zaken kunnen met Schriftbewijzen gestaafd worden. Ook zijn beide kerkeraden op grond van Schrift en belijdenis van gevoelen, dat de prediking nooit is enkel het doorgeven van historische feiten maar volle verkondiging van het Woord Gods d.w.z. een welmenende aanbidding van genade. En het is de Heilige Geest die dit Woord heeft gesproken en nog spreekt (Wie oren heeft die hore wat de Geest tot de gemeente zegt). De Heilige Geest moet echter niet alleen het Woord spreken maar zal de boodschap effect hebben ook de harten voor dit Woord moeten openen. In dit verband wordt op twee gevaren gewezen: enerzijds het gevaar het werk van de Heilige Geest losmaken van het Woord en anderzijds het gevaar van het automatische zonder dat voldoende de noodzakelijkheid van het werk van de Heilige Geest wordt benadrukt.

De bespreking heeft een vrijwel eenheid van gevoelens tot resultaat. Besloten wordt het resultaat op afzonderlijke kerkeradsvergaderingen te bespreken en de vraag te beantwoorden of er betreffende het punt „de prediking” al dan niet een schriftuurlijk of confessioneel verschil bestaat die een kerkelijk samengaan in de weg staat. De kerkeraden zullen elkaar hierover schriftelijk berichten.

Bij de rondvraag vraagt ds. Van Ommen of de Chr. Geref. Kerkeraad zich reeds heeft beraden over het voorstel om gecombineerde gemeentevergadering te houden ter voorlichting van de leden. De Chr. Geref. kerkeraad deelt mede, de tijd thans nog niet rijp te achten voor dergelijke vergaderingen. Tot op heden is nog maar één onderwerp behandeld; het onderwerp omtrent het belijden der kerk moet nog besproken worden en juist op dit punt bestaat algemeen nogal enig verschil van gevoelens. De Chr. Geref. kerkeraad hoopt, dat dit onderwerp met evenveel resultaat zal besproken worden en dan zal zij eigen leden met veel meer vrijmoedigheid en enthousiasme kunnen opwekken gecombineerde vergaderingen te bezoeken. De datum van de volgende vergadering zal nader geregeld worden.

Op verzoek van de praeses gaat ds. Van Ommen voor in dankgebed. De praeses sluit de vergadering.

Vastgesteld door de Chr. Gereformeerde en Gereformeerde kerkeraad.

Zoals U in het bovenstaand kort verslag kunt lezen, is de vraag: „werkt de Heilige Geest DOOR of MET het Woord?” ook reeds ter sprake gekomen tijdens de samenspreking der deputaten, benoemd door de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken.

Onder hen bleek hierover verschil van gevoelens te bestaan. Hiervoor mag ik wel verwijzen naar het rapport, door de gereformeerde deputaten uitgebracht aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te Assen 1961.

Ook onder de gereformeerde theologen ónderling echter is hierover geen volledige eenstemmigheid aanwezig. Dit zult U onmiddellijk constateren wanneer U met elkaar vergelijkt het genoemde rapport van onze deputaten, uitgebracht aan de Synode van Assen met hetgeen wijlen prof. dr. S. Greijdanus heeft geschreven in een brochure, verschenen vlak voor de Vrijmaking, getiteld „Actuele vragen in verband met de wedergeboorte” en met een artikel, geschreven door ds. J. Faber en door prof. J. Kamphuis overgenomen in het weekblad „De Reformatie” — 36e jaargang, pag. 314-315.

Lezing van de hierboven genoemde publicaties wil ik wel zeer hartelijk bij U aanbevelen!

H. v. O.

En dan nu de gevoerde correspondentie:

Aan de Kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk
Van Brakelstraat 38, Winschoten.
p/a de Eerwaarde Heer H. Mulder,

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Zoals overeengekomen werd op de „samen-sprekingsvergadering“ d.d. 24 september j.l., wil de Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk alhier gaarne de vraag: „is er op grond van de Heilige Schrift en de Belijdenis der Kerk wat betreft het besprokene over de prediking een verhindering om met de christelijke gereformeerde broeders en zusters alhier tot kerkelijke samenleving te komen?“ schriftelijk beantwoorden.

De Raad kan U met grote dankbaarheid melden dat hij — na de gehouden samensprekingen — tot de overtuiging is gekomen dat deze vraag met „NEEN!“ beantwoord moet worden.

Hij bidt de Heer der Kerk van U eenzelfde antwoord te mogen ontvangen, opdat in deze tijd, vol van het streven naar een valse eenheid, het werk van onze Here Jezus Christus tot vergadering van Zijn Kerk ook te Winschoten heerlijk tot openbaring moge komen.

De Geest des HEEREN regere U bij het nemen van Uw beslissing alsook in al Uw ambtelijke arbeid.

Met hartelijke broedergroet,
namens de Raad voornoemd,
H. v. Ommen, praeses h.t.
J. Bakker, scriba h.t.

Aan de kerkeraad van de Geref. Kerk
p/a de Eerwaarde Heer J. Bakker,
Bossingel 23, Winschoten.

Weleerwaarde en Eerwaarde broeders,

De resultaten van de tot nu gehouden samensprekingen werden door onze raad besproken.

Met blijdschap en dankbaarheid heeft de raad geconstateerd, dat er betreffende het onderwerp „de prediking“, bij beide kerkeraden vrijwel eenzelfde verstaan van Schrift en belijdenis op dit punt werd gevonden.

Door de raad werd dan ook uitgesproken, dat aangaande dit onderwerp geen schriftuurlijke of confessionele verschillen zijn gebleken, die een samengaan van beide plaatselijke kerken in de weg zouden staan.

Hiermede spreekt de raad niet uit, dat de prediking in beide kerken aan de gevonden normen algemeen voldoet.

Ook indien landelijk alle plaatselijke kerken tot eenzelfde uitspraak zouden kunnen komen — wat bijzonder verblijdend zou zijn — dan zal volgens de raad, op het punt van de prediking een „toegroeien naar elkaar“ bevorderd moeten worden.

Met hartelijke broedergroet,
namens de kerkeraad,
M. J. v. d. Flier, praeses.
H. Mulder, scriba.

Donderdag 11 maart hopen de beide Kerkeraden elkaar weer te ontmoeten. Dan zal begonnen worden met het gesprek over de Kerk.

Het zoeken en — zo het de HEERE behaagt — het vinden van elkaar betekent het gaan van een lange en moeizame weg. In de concrete situatie wordt het gaan van deze weg door de HEERE van ons gevraagd. We zullen het dan ook in alle blijmoedigheid behoren te doen. Laat het voortdurend gebed van de gemeente daarbij de ambtsdragers omringen. De uitkomst geven wij over aan Hem, om Wiens zegen over ons werk wij bidden.

Dankbaar mag gemeld worden dat tot dusver op recht broederlijke wijze met elkaar gesproken werd. Wij hebben dit allen ondervonden als een gunstbewijs van onze God.

H. v. O.

Tot nu toe hebben de pogingen tot vereniging van de Chr. Geref. en de Geref. Kerken weinig reslutaat opgeleverd.

Laten we de oorzaken daarvan toch vooral in de eerste plaats bij ons zelf zoeken.

En voorts alles doen wat we kunnen om deze door God gewilde eenheid te bevorderen.

Als in Winschoten!

C. V.

School en ballet

Ds v. d. Brink schreef onder bovenstaande titel in het Kontaktblad van de Geref. Kerk van Eindhoven het volgende:

Veel ouders van zesde-klaspers werden onlangs opgeschrikt door de mededeling van hun kinderen, dat er een juffrouw op school was geweest, die les had gegeven over het ballet.

Het Eindhovens Dagblad vulde deze mededeling aan. Het blijkt dat vanwege de toneelgroep Proloog in de zesde klassen van de Lagere Scholen, ook de Christelijk Nationale, inleidende lessen worden gegeven over het ballet. De leerlingen van de middelbare scholen zijn op deze manier een beetje voorbereid als ze in schoolverband een bezoek brengen aan de

Schouwburg. We vinden het zonder meer erg, dat dergelijke nieuwigheden worden ingevoerd zonder de ouders te raadplegen. Nog erger is het, dat de ouders van één en ander in kennis moeten komen via een Roomse krant. De leus: „De School aan de ouders“, is wel totaal vergeten. We willen op deze zaak in het volgende Kontaktblad terugkomen.

Nu gaat het om het ballet op zich. Veel van onze mensen voelen zich (evenals onderget.) cultureel een beetje achterlijk op dit punt. We hoeven ons er geloof ik niet voor te schamen. Intussen hebben we er vanwege gebrek aan kennis, moeite mee, het ballet op zakelijke gronden af te wijzen. Daarom laat ik hier volgen het oordeel van enkele deskundigen uit de synodale kerken, over deze zaak. Wat hier volgt kan men vinden in de onlangs uitgekomen brochure „De Gereformeerden en de Dans“, Uitg. De Graafschap, Aalten, f 1.—.

Het klassiek ballet

In gereformeerde kringen kunnen we de laatste tijd opmerken dat ouders hun jonge kinderen naar balletscholen zenden. Ook komt het voor dat leraren van christelijke middelbare scholen een klasse stimuleren een ballet-uitvoering om de hoge kunstwaarde te gaan zien. Verder brengen film en televisie ook deze dans extra onder de aandacht. Er is zelfs, zij het niet in gereformeerde kring, een sterk streven om deze dansen als de enige schone kunstvorm op dansgebied te propageren. We zullen dus aan deze zaak niet voorbij kunnen gaan.

Met dit ballet zijn we op het terrein van de kunstige dans, waarvan de beoefening tot betrekkelijk weinigen beperkt is, (in hoofdzaak tot beroepsmensen) en die berekend is op toeschouwers die passief blijven. De geschiedenis van deze dans gaat terug tot de 16e eeuw, toen in Italië en Frankrijk het ballet als hofkunst ontstond. Met de later opgekomen opera bleef het ballet tot op heden nauw verbonden. In 1681 trad in Frankrijk voor het eerst een danseres publiek op. Het korte balletrokje is van 1740. Het klassieke ballet heeft zijn stempel ontvangen aan het hof van Lodewijk XIV en is een typische barokkunstvorm. Nog in 1810 heeft het zijn „sluitstuk“ verkregen in speciale balletschoen met verharde neus, waardoor men niet op de onderkant van de voetzool danst, maar op de toppen van de tenen staande („Spitzentanz“), als het ware een poging doet te stijgen boven de grenzen van het lichamenlijk mogelijke. Dit komt ook uit in het 180 graden naar buiten draaien van de voeten. Typerend voor deze kunst is dus het forceren van de natuur, dat ook in andere uitingen van de barok op te merken valt.

Vanzelfsprekend heeft deze dansvorm niet eenzelfde eenduidigheid in inhoud en expressie als de zich steeds herhalende vormen van de gezelschapsdans. Daardoor heeft deze dans iets meer het karakter van een techniek of taal die nog voor verschillende onderwerpen kan dienen.

Bij nader onderzoek blijkt echter dat die vrijheid van inhoud of onderwerp toch sterk beperkt wordt door de karaktertrekken die aan deze dans eigen zijn. De uitdrukkingsmogelijkheden van deze dans zijn namelijk gegroeid in het zoeken van de schoonheid om de schoonheid. Deze verzelfstandiging van het esthetische heeft wel doen streven naar het toppunt van kunnen, maar het a-religieuze en a-sociale karakter van de menselijke zelfverheerlijking, zoals die door Lodewijk XIV en zijn omgeving werd gezocht en beoefend, heeft op deze aan dat hof ontwikkelde dans een stempel gedrukt.

Vandaar dat de afzonderlijke bestanddelen, waaruit deze balleten worden opgebouwd beter tot hun recht komen bij het vertolken van abstracties als „de stervende zwaan“ of „de schone slaapwandelaarster“, dan wanneer ze zouden moeten spreken van wat werkelijk in het hart van de mens omgaat of behoort om te gaan in het licht van Gods openbaring.

De onnatuurlijkheid die in het niet kunnen lopen maar moeten dansen op de toppen der tenen, in het door de mannen te verrichten hef- en zwaaiwerk en in de poppenachtige gestalten spreekt, zal dus een sterke rem zijn bij pogingen deze dans van haar gebondenheid aan het onaanvaardbare „de kunst om de kunst“ te bevrijden.

Daarbij komt dat het gevaar allerminst denkbeeldig is dat diezelfde onnatuurlijkheid, wellicht ook doordat ze bepaalde typen sterk boeit, een zekere invloed uitoefent op de menselijke verhoudingen achter de coulissen.

Wij staan dus zeer gereserveerd ten opzichte van de mogelijkheden die deze dansvorm voor verrijking en uitdrukking van het christelijk leven zou kunnen bieden.

En voor de naïviteit van ouders en onderwijskrachten die jonge kinderen reeds met deze wereld in aanraking brengen hebben wij geen enkele waardering.

Dit stuk is ondertekend door de volgende personen:

P. J. Meys-Vollemans (choreografe, Den Haag)

I. Keekstra (chef dokumentatie-afdeling Kon. Ned. Gist- en Spiritusfabriek, Delft)
M. Kruyswijk (directeur Chr. H.B.S., R'dam)
A. v. d. Ree (student, Delft)
C. Rijnsdorp (letterkundige, Rotterdam)
R. J. v. d. Veen (studentenhulprediker, Delft).

We hebben er weinig aan toe te voegen.

Het stuk is waard gelezen en bestudeerd te worden.

De konklusie, neergelegd in de laatste volzin, is veelzeggend.

Wat ons betreft: hier past een krachtig NEEN.

En naar mijn stellige overtuiging zullen we er goed aan doen, dit NEEN op gepaste wijze aan de Besturen van de respectievelijke scholen bekend te maken. Mogelijk zijn er ook buiten onze kring ouders, die een gezamenlijk protest willen ondertekenen. In DIT geval ben ik geneigd te zeggen: hoe meer namen, hoe beter. Laat de Besturen weten, dat de ouders dit niet aanvaarden.

Wie neemt het initiatief?

Ouders, „let op u saeck“.

C. V.

KERKNIEUWS

Ds. K. de Hoop

Ds. K. de Hoop (44), legerpredikant te Amersfoort, is op de morgen van dinsdag 6 april 1965 bij een verkeersongeluk in de omgeving van het vliegveld Schiphol om het leven gekomen. Hij werd in zijn auto aangereden door een tegenligger, die bezig was in een onoverzichtelijke bocht een andere auto in te halen. Het ongeluk gebeurde op de verbindingsweg tussen de weg Amsterdam-Bussum en de oude Rijksstraatweg Amsterdam-Utrecht.

Ds. K. de Hoop werd 20 februari 1921 geboren. Hij diende de kerk van Bruchterveld van 1949 tot 1952. Daarna stond hij te Oldenzaal. In 1957 werd hij reserve-legerpredikant; de laatste jaren was hij als legerpredikant in vaste dienst in Amersfoort. Daar heeft ook de begrafenis plaats gehad.

Ds. C. Olij

Nadat op 17 maart te Hallum een zeer geslaagde afscheidsavond had plaats gevonden, volgde op zondag 21 maart het officiële afscheid van Ds. C. Olij, 's morgens van de kerk te Ferwerd, 's middags van de kerk te Hallum. In beide diensten preekte Ds. Olij over Ps. 104 : 31-35. In Ferwerd werd het woord gevoerd door br. J. v. d. Wal te Leeuwarden namens de classis Leeuwarden, en burgemeester W. van Mourik namens het gemeentebestuur van Ferwerde, terwijl de tweede praeses br. J. Anjema de gevoelens van kerkeraad en gemeente vertolkte.

In Hallum werd de vertrekende predikant toegesproken door br. A. Alkema. Twee weken later, op zondag 4 april, verbond Ds. Olij zich aan de kerk van Bruchterveld met een preek over Ps. 139 : 17 en 18, nadat hij door zijn voorganger, Ds. B. de Vos van Ten Boer, bevestigd was met een preek over Joh. 10 : 1-5. Na de intreedienst werd Ds. Olij toegesproken door br. J. Huygen namens de kerkeraad, Ds. B. de Vos, br. L. Barelds namens de classis Hardenberg en burgemeester J. Slot.

Noord-Brabant-Limburg

Tijdens een bespreking te 's Hertogenbosch tussen een deputatie van de kerkeraad te Eindhoven en de kerkeraad te 's Hertogenbosch over het samenroepen van een classis bleken de wederzijdse standpunten op een belangrijk punt uiteen te lopen. Beide kerkeraden zullen zich nogmaals op de situatie beraden.

Zending op Curaçao

Op woensdag 7 april j.l. werd in de kerk van Rotterdam-C de jaarlijkse Algemene Vergadering gehouden van de Zuid-West-groep van kerken voor Zending op Curaçao. De leiding berustte bij de praeses van de kerkeraad van de zenden-de kerk Drs. J. Douma. Ds. W. Vreugdenhil te 's Hertogenbosch, bracht als secretaris verslag uit van de werkzaamheden van de Commissie van Bijstand. Hij deelde o.a. mee, dat het tekort op de begroting door de Noord-Oost-groep (Assen) zal worden gedekt tot een bepaald bedrag.

De zendede kerk deelde mee, dat alle samenwerkende kerken zich tot definitieve medewerking hebben verplicht. Deze kerken zijn: Bergen op Zoom-Rilland, Bodegraven, Curaçao, Ermelo, Giessendam-Nederhardinxveld, 's-Gravenhage-West, Hoek, 's-Hertogenbosch, de Lier, Monster, Oostburg-Schoondijke, Pijnacker, Rijnsburg, Souburg-Vlissingen, Terneuzen, Vrouwenpolder, Waardhuizen, Zaamslag, Zevenbergen, Zoute-spij.

Als jaarlijks quotum per ziel is een bedrag van f 5.— gevraagd. De vergadering sprak na brede beraadslaging uit, dat de beroepen zende-

ling ambtelijk onder opzicht en tucht van de kerk te Rijnsburg zal staan, terwijl hij in de kerk van Curaçao enige dienst zal verrichten. Deze kerk is bij het zendingswerk immers ten nauwste betrokken. De zendende kerk is intensief met het beroepingswerk bezig. Br. C. van der Mark, die na jarenlang verblijf op Curaçao naar Nederland is teruggekeerd, heeft zich beschikbaar gesteld om met dia's voorlichting te geven over de noodzaak van zending op Curaçao.

ADRESSEN

Heerenveen, adres kerk: Ds. J. D. Houtman, Munnikstraat 2, Heerenveen, tel. 2892.

PAASCONGRES VAN GEREF. STUDENTEN EN ACADEMICI

Op dit congres zullen door de resp. sprekers over onderstaande stellingen worden gesproken:

Prof. Dr. J. P. Mekkes:
„Onze staatkundige roeping”.

- Het is wel juist, ook voor de politieke vraag naar „de praktijk” voorop te stellen, doch juist het pragmatisme is heden oppermachtig.
- Eerste ontmoeting tussen niet-christelijke en christelijke politiek valt te formuleren in twee vragen:
niet-christelijk: Wat bereik ik in de politiek?
christelijk: Wat is politiek?
- Op het voeren van de politiek heeft de historische ontwikkeling ingrijpende invloed, niet op haar zin.
- Op de bodem der politiek ligt de harde kern van het overheidsmonopolie der wapenmacht met de vraag, hoe en door wie daarover zal worden beschikt.
- De ingewikkeldheid der staatsmachine heden camoufleert de verantwoordelijkheden; zij maakt deelname en exploitatie voor eigen doeleinden voor middelmatige naturen zeer toegankelijk.
Op dezelfde lijn brengt zij penetratie van particuliere pressure-groups in het politisch apparaat mede.
- De blik der christenen op de christelijke politiek wordt scheef getrokken, 1e door in christelijke kring veldwinnend pragmatisme, 2e door het oude en nieuwe natuurgenade motief.
- De vraag over roeping tot christelijke politiek kan slechts worden gesteld binnen die naar des christens roeping in de wereld algemeen. Zij neemt concrete vorm aan in het alternatief: antithese tussen twee partijen binnen omringing der „schepping”, dan wel: antithese van het Koninkrijk Gods tegen „deze wereld”. Hierin beslist slechts een fundamentele keuze op de lijn der Reformatie.
- Christenen en niet-christenen ontsluiten tezamen de schepping („cultuur”) waarbij vanuit „de zaken” gezien, de niet-christenen het vaak beter doen. Bij zoeken van het criterium in de gezindheid (uitvoeren van „cultuuroopdracht”... ter ere Gods enz.), moet worden doorgevraagd naar het concrete aanhechtingspunt er van.
- Het aanhechtingspunt van ons tijdelijk bestaan kan slechts gelegen zijn in onze zeer persoonlijke relatie tot het Woord Gods, dat alles heeft gemaakt en vol van genade en waarheid onder ons heeft gewoond.
Gods eer heeft Hijzelf gezocht in de gehoorzaamheid en daardoor verworven overwinning van Zijn Zoon. Daarom is de antithese die van het Koninkrijk Gods tegen „deze wereld”.
- Wij vinden in de wereld de staat, in historie gegroeid, maar met de blijvende zin uit Romeinen 13 (publieke rechtsbedeling op grondslag der wapenmacht). Bij het richten van de schepping op het Koninkrijk van Gods Zoon heeft de Christen in de politiek voor deze zin der politiek op te komen.
- In verband met tien gaat het de christen om de handhaving en beperking van de staat in zijn competentie, tegen het pragmatisch gebruiken van een in zijn zin onbepaald politiek apparaat.

Derhalve:

- Christelijke politiek is strijden voor een rechte publieke rechtsbedeling. De objecten, waarover deze rechtsbedeling zal gaan, vragen eerst daarna de aandacht en kunnen slechts krachtens juist rechtsoordeel in zicht komen. Ook niet-christenen zijn in eerste aanleg tot zulk rechtsoordeel bekwam.
- Tot handhaving van de rechtsstaat tegen de in dienst van materiële doeleinden dreigende machtsstaat moet christelijke politiek worden georganiseerd. Bij saecularisering (ontvallen aan geloof) wordt de organisatie tot „zuil”.
- Democratische staatsinrichting dient tot verwerkelijking van de volksverantwoordelijkheid, doch kan de rechtsstaat niet waar-

borgen. Uitbreiding van het begrip „democratie” buiten zijn exclusief staatkundige betekenis valt slechts te kenschetsen als revolutionaire propaganda-leugen.

- „Mogelijkheid” voor christelijke politiek valt alleen uit de plicht tot nastreven er van af te leiden. In de strijd voor de rechtsstaat kan steun van niet-christenen geredelijk worden aanvaard en tot dit zelfde doel aan hen worden gegeven.
- Een zich bekwamen voor en voorbereiden op christelijk politiek handelen mag zich niet verliezen in de onafzienbaar verspreide en historisch wisselende politieke objecten, doch moet zich concentreren op de bestrijding van alle politiek handelen, dat de openbare rechtsbedeling van de staat in zijn dienst stelt in plaats van zelf de rechtsstaat te dienen.

Ds. B. J. F. Schoep:
„De kerk in een veranderende wereld”.

- Zich intens bezig te houden met een wereld in verandering is roeping voor de kerk vanwege haar opdracht om „al de volken” tot Christus' discipelen te maken (Matth. 28 : 16-20).
- Zoals eens Israël als volk temidden der volkeren het heil des Heeren proclameerde, zo zijn thans de Christgelovigen als volk Gods geroepen om onder de volkeren Gods grote daden te verkondigen (1 Petr. 2 : 9-10).
- Het heil, dat de volkeren wordt verkondigd, is de verzoening en verheerlijking van hun samenleving tot die van mensen Gods onder gezag van de mensgeworden Zoon van God Jezus Christus.
- In de aanwijzing van „al de volken” als adres van Evangelieverkondiging wordt de Kerk geroepen om tot het einde toe met de Evangelie-boodschap te treden in de geschiedenis van deze wereld, die een historie is van de Heer met de volkeren der aarde.
- In zijn geschiedenis met alle volkeren op sociaal, politiek cultureel en godsdienstig terrein zoekt God in Christus gekend te worden, zulks vanuit een genadevolle doorlichting van het gebeuren in perspectief op het Messiaanse rijk door de Evangelieverkondiging (Matth. 24 : 3-14).
- De kerk als volk Gods dient mitsdien bereid te zijn met de Evangelie-boodschap in ontleding van zichzelf in te gaan tot alle onder Gods voorzienige leiding eigen gestructureerde lagen der volkerenbevolking door de eeuwen heen (1 Cor. 9 : 19-27).
- De kerk dient in haar Evangeliseren de mens te spreken in samenhang met zijn in de geschiedenis verkregen positie.
- De Evangelische benadering van de mens, waarbij deze in zijn relatie tot God in Christus wordt losgemaakt uit zijn verwevenheid als mens met een bepaalde historische constellatie, doet te kort aan het Evangelisatie-bevel, krachtens hetwelk geen mensen op zichzelf moeten worden gewonnen, maar dat uitgaat van de oprichting der theocratie in Christus over de volkeren.
- De kerk, die als Gods volk in eigen samenstelling de pluriforme bevolking der volkerenwereld weerspiegelt, dient naar de regel: „soort zoekt soort” de uitbreiding van het gezag van Christus over de volkeren te bevorderen.
- Categoriale gemeentevorming moet toelaatbaar worden geacht in die gevallen, waarin een dergelijke gemeente een achtergrond heeft in een werkelijk bestaande en op zichzelf levende groepering onder de volkeren, waarin zij Evangeliserend kan optreden.
- De kerk dient ervan uit te gaan, dat degenen, die zich voor het eerst onder het gezag van Christus stellen, onmiddellijk in eigen levenssituatie dit gezag hebben te laten gelden.

AAN ONZE LEZERS,

In verband met de steeds hoger wordende druk- en verzendkosten zijn wij genoodzaakt het abonnementsgeld van „Opbouw” met f 2.— per jaar te verhogen en dus te brengen op f 12.—. Voor studenten en buitenlandse abonnees resp. op f 8.— en f 15.— per jaar.

Zo lang „Opbouw” bestaat vond ondanks steeds stijgende exploitatiekosten nooit verhoging van de abonnementsprijs plaats. Dat kon omdat „Opbouw” geen commerciële aangelegenheid is en het aantal abonnees steeds groeide. Ten gevolge van de jongste loons- en prijsverhogingen is nu evenwel een kleine verhoging noodzakelijk geworden. Wij vertrouwen dat onze lezers dit zullen billijken.

De abonnees die hun abonnementsgeld over 1965 of een deel ervan reeds hebben betaald verzoeken wij vriendelijk deze verhoging te willen storten op gironummer 233117 ten name van drukkerij Steenberg te Zeist.

Het Bestuur van de Persvereniging.

Inhoud „Opbouw”

Pasen: Gods heil is teruggekeerd	E.R.P.
Kerkeraden en synodebesluiten	C.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Te Berde	A.
Mogen en moeten onze kinderen deelnemen aan het avondmaal des Heren	G.V.
Boekbespreking	
Persschouw	
Kerknieuws	

Niet in toegroei naar het levenspatroon van de bestaande gemeente moet het gelden van het gezag van Christus worden gezocht.

- Het in onderling verkeer in vrede leven van de onderscheiden groeperingen binnen Gods éne volk zal als beoefening van de gemeenschap der heiligen de geloofwaardigheid dienen van de Evangelie-boodschap aan de volkeren van een verlost samenleving onder het gezag van Christus.
- De kerk dient erop bedacht te zijn, dat in het kader van Gods geschiedenis met de volkeren de Satan krachtadig een verhefing van de samenleving introduceert tot die van de mens als God (2 Thess. 2).

Prof. Dr. H. J. van Zuthem:

„De positie van de christen in de onderneming”.

Maatschappelijke veranderingen scheppen onzekerheden. Normen en waarden, die voorheen grote gelding hadden, komen in discussie en moeten soms opnieuw worden geformuleerd.

Sociologisch gezien ligt een belangrijk knelpunt van onze tijd in de discrepantie tussen enerzijds menselijke mogelijkheden en verantwoordelijkheden en anderzijds de structuren van de samenlevingsbanden.

De confrontatie van moderne werkverbanden als de onderneming met het christendom roept de vraag op naar de grondslagen en de doelstellingen van de humaniteitsgedachte in het sociale ondernemingsbeleid.

De positie van de christen in de onderneming verschilt in de praktijk niet van die van de niet-christen, omdat beiden zich baseren op een humanistische interpretatie van waarden als gezag, aanpassing, bekwaamheid, eigendom en voortuitgang.

Christelijke waarden als de barmhartigheid hebben in de praktijk een hiërarchische duiding (werken alleen van boven naar beneden), waardoor de christen ondernemer en de christen-werknemer niet oprecht tegenover elkaar staan.

De huidige situatie vraagt om een kritische begeleiding van kerk en vakbeweging (functie als maatschappelijk geweten). Dit zal in feite moeten betekenen het toevoegen van een kritische dimensie aan de positie van de christen in de onderneming.

Hier ligt een belangrijke taak voor de christen-academicus.

Hij is principieel non-conformist.

In de worsteling van arbeid en geloof (zin, doel e.d.) zal ook de christen-academicus leiding moeten geven vanuit een wetenschaps-ideaal, dat de wetenschap volledig stelt in dienst van het komende Rijk Gods.

Niet de aanwezigheid, maar de afwezigheid van spanningen en conflict-situaties in de positie van de christen moet ons verontrusten.